

Bachelorthesis
Bachelor Economie en Bedrijfseconomie
Erasmus School of Economics
Sectie: Accounting

Naam

Ümit Demirel - 414169

[Scriptiebegeleider: dhr. C. van der Spek RA]

Datum

16-08-2017

**Het effect van de verplichte kantoorroulatie op de
auditkwaliteit**

Abstract

In deze thesis wordt het effect van de verplichte kantoorroulatie op de auditkwaliteit middels een literatuuronderzoek bestudeerd. Eerst wordt in het theoretisch raamwerk de relevante begrippen die betrekking hebben op het onderwerp van dit literatuuronderzoek behandeld en verduidelijkt. Daarna wordt in het literatuuronderzoek de associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit, het effect van de verplichte kantoorroulatie op de onafhankelijkheid van de auditor, het effect van een langdurige auditermijn op de auditkwaliteit, het effect van de verplichte kantoorroulatie op de winststuring en de impact van de verplichte kantoorroulatie op het publieke vertrouwen onderzocht.

Het blijkt dat het verplicht stellen van de kantoorroulatie niet tot de gewenste auditkwaliteit heeft geleid. Uit het bestudeerde literatuur blijkt dat er geen sprake is van een positieve associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit. Daarnaast blijkt dat het verplicht stellen van de kantoorroulatie niet een significant positief effect heeft gehad op de onafhankelijkheid van de auditors. Ook heeft een langdurige auditermijn een significant positief effect op de auditkwaliteit. Echter, om winststuring te vermijden zijn de klanten noodzakelijk om na een langdurige relatie van auditkantoor te veranderen. De percepties over de impact van de verplichte kantoorroulatie op het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer verschillen per groep. Dus het kan niet met zekerheid worden gezegd dat de voordelen van het verplicht stellen van de kantoorroulatie opwegen tegen de nadelen die het met zich meebrengt.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	4
	1.1 Achtergrondinformatie.....	4
	1.2 Relevantie.....	5
	1.3 Probleemstelling.....	5
2.	Theoretisch Raamwerk.....	8
	2.1 Auditing.....	8
	2.2 Auditkwaliteit.....	10
	2.3 Onafhankelijkheid van de auditor.....	12
	2.4 Kantoorrotatie.....	13
	2.5 Winststuring.....	14
	2.6 Het publieke vertrouwen.....	17
3.	Literatuuronderzoek.....	18
	3.1 Deelvraag 1.....	19
	3.1.1 Conclusie op deelvraag 1.....	22
	3.2 Deelvraag 2.....	23
	3.2.1 Conclusie op deelvraag 2.....	26
	3.3 Deelvraag 3.....	27
	3.3.1 Conclusie op deelvraag 3.....	29
	3.4 Deelvraag 4.....	30
	3.4.1 Conclusie op deelvraag 4.....	32
	3.5 Deelvraag 5.....	33
	3.5.1 Conclusie op deelvraag 5.....	35
4.	Conclusie.....	36
5.	Tekortkomingen & Aanbevelingen.....	38
6.	Referenties.....	39
7.	Bijlagen.....	44

1. Inleiding

1.1 Achtergrondinformatie

Begin eenentwintigste eeuw werd in Amerika de Sarbanes-Oxley (SOX) Act door het congres goedgekeurd. De aanleiding voor deze SOX Act was dat na het faillissement van Enron in december 2001, meerdere prominente bedrijven als WorldCom, Global Crossing, Adelphia Communications en Tyco failliet werden verklaard. De boekhoudschandalen van deze bedrijven hebben een enorme impact gehad op het publieke vertrouwen, waardoor een scherpe daling te zien was in de aandelenmarkt. De nieuwe wetgeving heeft nieuwe eisen tot stand gebracht om de onafhankelijkheid tussen de klanten en de externe auditors te waarborgen. De SOX Act moet ervoor zorgen dat de beurgenoteerde bedrijven op een eerlijke en transparante manier gemonitord worden, zodat de SOX Act het vertrouwen in de aandelenmarkt doet verhogen (Kim, 2003).

Tijdens de financiële crisis in 2008 werd het publieke vertrouwen in het financiële stelsel weer geschaad. Toentertijd werden door talloze banken enorme verliezen bekendgemaakt. De gebruikers van de jaarverslagen vroegen zich af hoe het mogelijk was dat de externe auditors hun cliënten goedkeurende controleverklaringen hadden gegeven, voor de jaren voor dat de financiële crisis plaatsgevonden had. Hierop heeft de Europese Commissie eind 2010 een *'Groenboek; Beleid inzake controle van financiële overzichten: lessen uit de crisis'* gepubliceerd. In het Groenboek werden een aantal voorstellen gegeven om ervoor te zorgen dat de afgegeven controleverklaringen een bijdrage leveren aan de financiële stabiliteit. Met het leveren van een bijdrage wordt bedoeld dat aan de belanghebbenden zekerheid wordt gegeven, zodat de risico's op afwijkingen voorkomen worden en hierdoor de kosten van de faillissementen verminderd worden. Het voorkomen van faillissementen voorkomt de kosten die anders ten laste komen aan de stakeholders van het bedrijf of de gehele maatschappij. Een van de voorgestelde maatregelen om het vertrouwen bij de belanghebbenden toe te laten nemen, is de verplichte roulatie van de auditkantoren na een vastgestelde periode. Middels de verplichte kantoorroulatie wilt men de onafhankelijkheid tussen de externe auditors en de klanten waarborgen (Europese Commissie, 2010). De Europese Commissie gaat ervan uit dat de verplichte kantoorroulatie de onafhankelijkheid van de externe auditors waarborgt, zodat de auditkwaliteit bevorderd wordt.

De verplichte kantoorroulatie is vanaf 2016 in de Europese Unie verplicht gesteld (Zie Bijlage; Tabel 1). Landen als Italië, Zuid-Korea en Brazilië hebben de verplichte kantoorroulatie al eerder geïmplementeerd en vastgesteld in hun wetgeving. Italië is het eerste land in de wereld die in 1974 de kantoorroulatie verplicht heeft gesteld. Het aantal jaren waarna gerouleerd moet worden door de auditkantoren verschilt per land. In India is de termijn van de kantoorroulatie vastgesteld op tien jaar terwijl deze in China voor vijf jaar verplicht is (IRBA, 2016).

1. 2 Relevantie

Met het publiceren van het Groenboek door de Europese Commissie is een debat ontstaan wat betreft de functie van de auditor. Daarnaast staat de onafhankelijkheid van de auditkantoren en de auditors ter discussie. Volgens Quick (2012) heeft de verplichte roulatie van de auditkantoren tegengestelde effecten. Aan de ene kant wanneer gerouleerd wordt, zorgt dit voor het verlies van de klant specifieke kennis, waardoor de kans dat een fout door de nieuw externe auditor in de jaarrekening gevonden wordt kleiner. Aan de andere kant wordt de onderlinge economische band tussen de externe auditor en klant verzwakt, met als gevolg dat de onafhankelijkheid van de auditor wordt versterkt.

Nederland heeft de verplichte kantoorroulatie vanaf januari 2016 geïmplementeerd. Wat het effect van de verplichte kantoorroulatie zal zijn op de auditkwaliteit en de auditmarkt binnen Nederland is onduidelijk.

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is dat door middel van een literatuuronderzoek onderzocht wordt of de verplichte kantoorroulatie een positief of een negatief effect heeft op de auditkwaliteit omdat de auditkwaliteit laatste jaren onder druk is komen te staan. Daarnaast worden verschillende papers geanalyseerd om te bepalen wat het effect van de verplichte kantoorroulatie op bepaalde factoren is, zoals de onafhankelijkheid van de auditor, winststuring en het publieke vertrouwen.

1.3 Probleemstelling

Om het effect van de verplichte kantoorroulatie op de auditkwaliteit te toetsen, wordt de volgende hoofdvraag gesteld:

“Wat is de invloed van de verplichte kantoorroulatie op de auditkwaliteit?”

De hoofdvraag wordt beantwoord door middel van de volgende deelvragen:

1. Is er sprake van een associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit?

Om te kunnen spreken of de verplichte kantoorroulatie invloed heeft op de auditkwaliteit, wordt gekeken of er sprake is van een associatie tussen deze variabelen. Aan de hand van deze associatie wordt gekeken of er sprake is van een (negatief/positief) causaal verband tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit.

2. Wat is het effect van de verplichte kantoorroulatie op de onafhankelijkheid van de auditor?

De onafhankelijkheid van de auditor is een belangrijke factor dat de auditkwaliteit beïnvloedt. In deze deelvraag wordt gekeken of het besluit van de verplichte kantoorroulatie een effect heeft gehad op de onafhankelijkheid van de auditor.

3. Wat is het effect van een langdurige audittermijn (tenure) op de auditkwaliteit?

De termijn van de verplichte kantoorroulatie verschilt per land. Sommige landen stellen de termijn van de kantoorroulatie op vijf jaar terwijl in andere landen de termijn van de kantoorroulatie langer is. Middels een literatuuronderzoek wordt onderzocht of een langdurige relatie met de klant een significante invloed heeft op de auditkwaliteit.

4. Wat is het effect van de verplichte kantoorroulatie op de winststuring?

Winststuring is een van de manieren om de informatie in de jaarrekening te manipuleren met als gevolg dat de gebruikers van de jaarrekening misleid worden. In deze deelvraag wordt gekeken of de verplichte kantoorroulatie de winststuring verminderd heeft, zodat de auditkwaliteit wordt bevorderd.

5. In hoeverre heeft de verplichte kantoorroulatie impact gehad op het publieke vertrouwen?

Het invoeren van de verplichte kantoorroulatie was het gevolg van de beschadiging van het publieke vertrouwen. In deze deelvraag wordt gekeken of de verplichte kantoorroulatie het publieke vertrouwen heeft verhoogd, zodat de financiële stabiliteit wordt bevorderd, wat ten goede komt op de auditkwaliteit.

De thesis wordt als volgt behandeld. In het theoretisch raamwerk worden alle termen die in dit onderzoek relevant zijn beschreven. Vervolgens worden verschillende papers in het literatuuronderzoek geanalyseerd om de deelvragen te kunnen beantwoorden. Tot slot wordt met behulp van de antwoorden op de deelvragen, de hoofdvraag in de conclusie beantwoord en eventuele verdere tekortkomingen en aanbevelingen besproken.

2. Theoretisch raamwerk

In het theoretisch raamwerk worden de relevante begrippen die betrekking hebben op het onderwerp van dit literatuuronderzoek behandeld en verduidelijkt. Allereerst wordt ingegaan op auditing, waarna bijbehorende begrippen zoals auditkwaliteit en kantoorroulatie worden toegelicht. Daaropvolgend worden de onafhankelijkheid van de auditor en de winststuring besproken en tot slot wordt in paragraaf 2.6 het publieke vertrouwen uitgelegd.

2.1 Auditing

American Accounting Association geeft in 'A Statement of Basic Auditing Concepts' (1973) de volgende algemene beschrijving van auditing:

"An audit is a systematic process of objectively obtaining and evaluating evidence regarding assertions about economic actions and events to ascertain the degree of correspondence between these assertions and established criteria, and communicating the results to interested users."

Uit de definitie van American Accounting Association blijkt dat auditing op een gestructureerde en systematische manier wordt uitgevoerd. Tijdens het auditproces worden de economische transacties door de auditor volgens de geaccepteerde richtlijnen geanalyseerd. Daarnaast moet de uitgevoerde audit aan de objectiviteit voldoen. Dit betekent dat de audit op een eerlijke manier wordt uitgevoerd en dat vooroordelen in een controleverklaring niet voor mag komen. De auditor verzekert dat de beweringen door het management in zekere mate overeenkomen met de vastgestelde criteria en richtlijnen. Deze criteria zijn vastgesteld in het conceptueel raamwerk van de externe verslaggeving zoals de International Financial Reporting Standards (IFRS), lokale standaarden of in de wetgeving.

Audits worden in drie soorten geclassificeerd. Deze types zijn audits of financial statements (financial audit), operationele audits en compliance audits. In dit onderzoek wordt alleen ingegaan op de financial audits. Een financial audit wordt uitgevoerd om te bepalen of de gegevens in de jaarrekening over het vermogen en het resultaat van de onderneming die door het management opgesteld zijn, overeenkomen met de vastgestelde criteria en de richtlijnen. Deze richtlijnen zijn vastgelegd in de nationale wetgeving van het desbetreffende land (Hayes, Wallage & Gortemaker, 2014).

In het Nederlands wordt 'een financial audit' over het algemeen 'een assuranceopdracht' genoemd (Majoor & Van Kollenburg 2011). Een assuranceopdracht hoeft niet altijd een financial audit te zijn. Het kan zijn dat bij bepaalde assuranceopdrachten om een operationele audit gaat. De Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) geeft de volgende beschrijving van een assuranceopdracht:

“Een professionele dienst waarbij een accountant voldoende en geschikte assuranceinformatie wil krijgen om een conclusie tot uitdrukking te brengen om de mate van vertrouwen van de beoogde gebruikers, niet zijnde de verantwoordelijke partij in de uitkomst van de meting of evaluatie van het onderzoeksobject ten opzichte van criteria te versterken.”

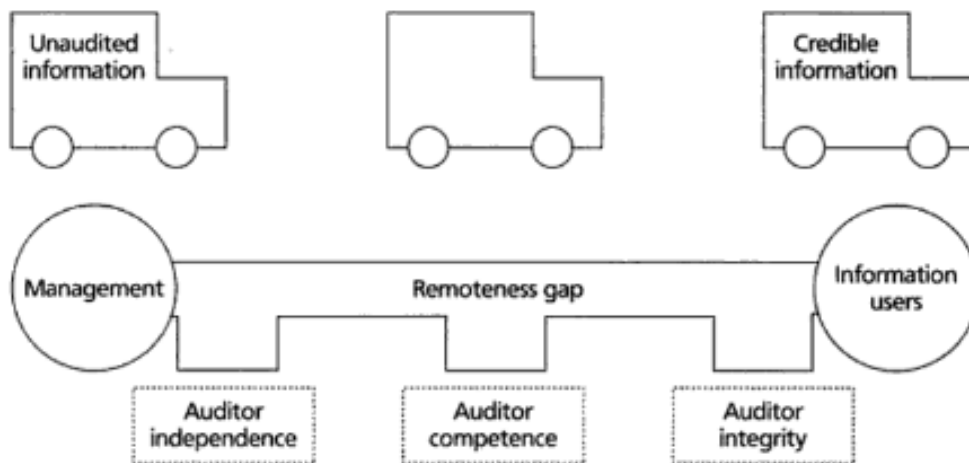
De NBA specificereert de assuranceopdrachten door in te delen op basis van twee aspecten. Bij elke assuranceopdracht wordt gekeken of er sprake is van een opdracht met een redelijke of beperkte mate van zekerheid en of er sprake is van een attestopdracht dan wel een directe opdracht (NBA, 2017). In dit onderzoek wordt de term financial audit gehanteerd in plaats van de assuranceopdracht.

Tussen de verschillende landen zijn geen verschillen voor wat betreft de definitie van auditing. Het enige wat afwijkt tussen de landen onderling zijn de standaarden van auditing omdat landen naast internationale standaarden ook nationale standaarden en wetten hebben ontwikkeld voor auditing. In Nederland zijn de auditkantoren verplicht gesteld om de financial audits volgens de Nederlandse wet en volgens de standaarden van de NBA, International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) en International Federation of Accountants (IFAC) uit te voeren (Crove Horwath, 2014). De Verenigde Staten daarentegen handhaaft de standaarden van de IAASB voor bedrijven buiten de Verenigde Staten, U.S. Generally Accepted Auditing Standards (GAAS) voor private ondernemingen binnen de Verenigde Staten en de standaarden van Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) voor publieke ondernemingen binnen de Verenigde Staten (Arens, Elder & Mark, 2012).

Het doel van de financial audit is dat de auditors de stakeholders van het bedrijf van informatie voorzien. Middels een controleverklaring geeft de auditor een informatieve en geloofwaardige mening over de financiële positie van het bedrijf. De auditor

vermindert de informatieasymmetrie tussen de stakeholders en het management van het bedrijf. Figuur 1 hieronder geeft aan wat de functie van een audit is.

Figuur 1: Functie van een audit

Bron: Gray & Manson, 2011, p. 64.

2.2 Auditkwaliteit

In 2008 werd in het Verenigd Koninkrijk door de Financial Reporting Council (FRC) een paper gepubliceerd. In deze paper werd de nadruk gelegd op de noodzaak om de kwalitatievere diensten te leveren door de auditors. De volgende factoren werden benoemd die de auditkwaliteit beïnvloeden:

- De cultuur binnen een auditkantoor
- De vaardigheden en de kwaliteiten van het personeel
- De effectiviteit van het auditproces
- De geloofwaardigheid en de gebruikelijkheid van de controleverklaring
- Factoren buiten de controle van de auditors dat de auditkwaliteit beïnvloedt.

IFAC ontwikkelde in 2014 een raamwerk voor de auditkwaliteit (Zie Bijlage; Figuur 2). Het raamwerk bestaat uit verschillende elementen die invloed hebben op de auditkwaliteit. Deze factoren zijn: input, proces, output, 'key interactions within the financial reporting supply chain' en contextuele factoren. De input factoren zijn de ethiekwaarden en de houdingen van de auditors. Met striktere auditprocessen en kwalitatieve controleprocedures kan de auditkwaliteit bevorderd worden. Bij de output wordt gekeken of de rapportages inhoudelijk kwalitatief zijn. De contextuele factoren

zijn de wetgeving, reguleringen en corporate governance, welke invloed kunnen hebben op de kwaliteit van de financiële rapportages.

Francis (2011) beschrijft in zijn paper '*A Framework for Understanding and Researching Audit Quality*' dat de auditkwaliteit door verschillende factoren wordt beïnvloed. Bij de input level wordt de audittest door geschikte en onafhankelijke auditors uitgevoerd. De auditors moeten over vertrouwelijke en relevante informatie beschikken. De inputfactoren worden gebruikt in het auditproces. Tijdens het auditproces maken de auditors gebruik van specifieke testen dat geïmplementeerd moeten worden. Na deze testen moeten de evaluaties van deze testen goed doorlopen worden. Als het auditproces afgerond is, leidt dit tot de controleverklaring. Wanneer de stappen in het auditproces goed uitgevoerd worden, kan dit leiden tot een hogere auditkwaliteit. Naast de input level en het auditproces wordt de auditkwaliteit beïnvloed door de accountancykantoren en de auditmarkt. Ten slotte hebben de instanties invloed op de auditkwaliteit omdat de regels van auditing door deze instanties gehandhaafd worden. Met instanties worden verschillende instanties bedoeld. Een aantal voorbeelden van deze instanties zijn de Europese Commissie, IFAC en NBA. Deze instanties bepalen wat de richtlijnen zijn van auditing en de handhaving hiervan.

In veel wetenschappelijke onderzoeken wordt voor het omschrijven van de auditkwaliteit naar het werk van DeAngelo gerefereerd. DeAngelo (1981) definieert in haar paper '*Auditor size and Auditor quality*' de kwaliteit van de auditdiensten volgens twee criteria. Eerst wordt bepaald wat de kans is dat een auditor een gaatje in het accounting systeem van zijn klant vindt. Daarnaast wordt het gekeken of de auditor het gevonden gaatje rapporteert. De kans dat een auditor een gaatje vindt in het systeem, hangt af van verschillende factoren zoals de technologische vaardigheden van de auditor, strikte naleving van het auditproces en de omvang van de steekproefgrootte.

Het moge duidelijk zijn dat de auditkwaliteit geen eenduidige definitie kent. Verschillende interne (input level, auditproces) en externe factoren (auditmarkt, instanties) kunnen de auditkwaliteit beïnvloeden. De verplichte kantoorroulatie kan aangemerkt worden als een externe factor omdat deze door de EU-regelgeving verplicht is gesteld. Of deze factor een positief of een negatief effect zal hebben op de auditkwaliteit wordt bekend aan de hand van het literatuuronderzoek.

2.3 Onafhankelijkheid van de auditor

Door Flint (1988) wordt aangegeven dat de onafhankelijkheid een essentieel kenmerk is van auditing en hij beschrijft auditing als volgt:

“The social concept of audit is a special kind of examination by a person other than the parties involved which compares performance with expectation and reports the results; it is a part of the public and private control mechanism of monitoring and securing accountability.”

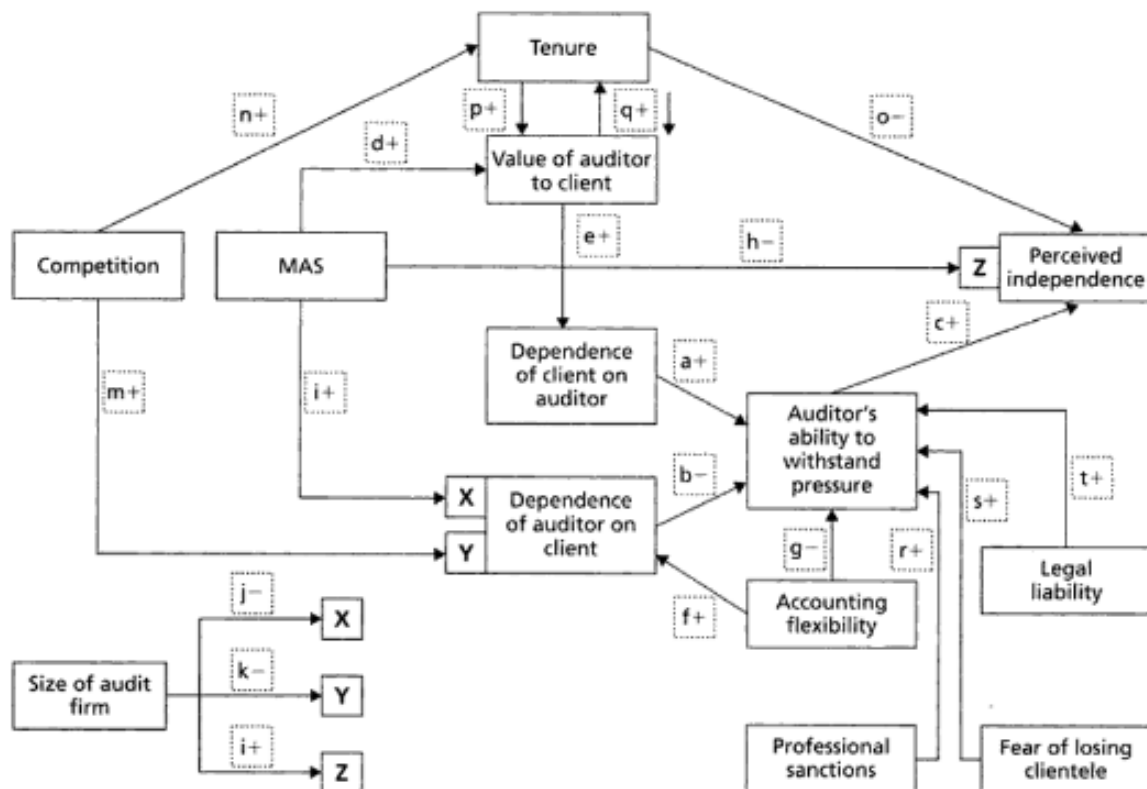
Bij het controleren en het monitoren van het accounting proces speelt de onafhankelijkheid van de auditor een belangrijke rol. De Enronschandaal was voortgekomen omdat er geen sprake meer was van de onafhankelijkheid van de auditor (Arthur Anderson) en de klant (Enron). Schockley ontwikkelde in 1982 een conceptueel model dat aangeeft wat de mate van de onafhankelijkheid is van de auditor. Verschillende factoren kunnen de onafhankelijkheid van de auditor in een positieve of een negatieve zin beïnvloeden. Deze factoren zijn:

- Bieden van niet-audit of niet-assurance diensten, staat ook bekend als ‘management advisory services’
- Competitie in de auditing professie
- Lengte van de termijn waarbij de auditor de klant controleert
- De grootte van het auditkantoor
- De flexibiliteit van de accounting standaarden
- De mate van de striktheid en de professionaliteit van sancties en de toepassing ervan
- De omvang van de verantwoording naar derde partijen
- De mate van het verliezen van reputatie van de auditor.

De bovengenoemde factoren worden in Figuur 3 in een diagram weergegeven. Het onderstaande diagram moet gelezen worden volgens de algebraïsche benadering. Een plusje vermenigvuldigt met een plusje of een vermenigvuldiging van twee factoren dat een minnetje heeft, laat zien dat een positief effect bestaat. Een plusje vermenigvuldigt met een minnetje geeft een negatief effect. Het volgen van de lijntjes vanaf de factoren tot de verkregen onafhankelijkheid geeft het onderlinge verband aan.

In Figuur 3 wordt aangegeven dat de factoren die invloed hebben op de mate van verkregen onafhankelijkheid van de auditor onderling ook gecorreleerd zijn.

Figuur 3: Shockley's conceptuele model voor de mate van de verkregen onafhankelijkheid van de auditor

Bron: Shockley, 1982.

Uit het diagram kan waargenomen worden dat wanneer de competitie toeneemt, dan is de auditor meer afhankelijk van de klant. De reden hiervan is dat een auditor makkelijker te vervangen is door de klant wanneer de gedachtes van de auditor niet in lijn zijn met het management. Wanneer de auditor meer afhankelijk is van de klant, heeft de auditor weinig mogelijkheid om de druk vanuit de klant te weerstaan. Wanneer een auditor geen mogelijkheid heeft om een bepaald druk weer te staan, dan zal dit de onafhankelijkheid van de auditor beschadigen, wat uiteindelijk leidt tot de vermindering van de auditkwaliteit.

2.4 Kantoorrotatie

Verschillende boekhoudschandalen hebben ertoe geleid dat de geloofwaardigheid van de auditor is afgenomen. Hierop heeft de Europese Unie aantal maatregelen genomen

om de geloofwaardigheid van de auditors te bevorderen. De verplichte roulatie is een van de maatregelen die de Europese commissie aangenomen heeft en deze maatregel vereist dat de klanten van hun auditors periodiek veranderen. De meeste landen hanteren roulatie van vijf of zeven jaar. De verplichte kantoorroulatie brengt verschillende voor- en nadelen met zich mee voor de auditkwaliteit. De voordelen van de roulatie is dat de roulatie de auditkantoren beschermt om een hechte relatie te ontwikkelen met de klanten. Daarnaast zorgt de roulatie ervoor dat de auditkantoren naar een hoge standaard van auditkwaliteit streven omdat de klanten de kwaliteit van de audits eerder opmerken. Het werk van de nieuwe auditor kan vergeleken worden met de voorgaande auditor.

De tegenargumenten van de roulatie is dat wanneer de periodieke roulatie vijf jaar is, de auditors en de auditkantoren niet genoeg tijd krijgen om de klanten volledig te kennen. De auditors kunnen de klanten beter controleren naarmate de tijd vordert. Een auditor die meer dan tien jaar ervaring heeft met een klant dan een auditor die maar paar jaren ervaring heeft, kent de klant beter. Hierdoor kunnen de controles beter uitgevoerd worden. Ook wordt aangenomen dat als de auditors voor een bepaalde termijn aangesteld worden, dan worden de auditors weinig geprikkeld om extra tijd te investeren in de complexiteiten van de klant. Ten slotte worden de auditkantoren geconfronteerd met hoge start-up kosten wanneer ze van een klant moeten veranderen omdat het auditproces weer van begin moet beginnen (Gray & Manson, 2011).

2.5 Winststuring

Het begrip winststuring is een begrip dat verschillende definities kent. Ronen en Yaari (2008) classificeren deze definities op basis van verschillende wetenschappelijke onderzoeken in drie categorieën. Deze categorieën zijn hieronder in Figuur 4 weergegeven. Wanneer de winststuring (wit) bevorderlijk is, verhoogt dit de transparantie van de rapportages. Als de winststuring zich in de zwarte categorie bevindt, dan is er sprake van onjuiste weergave en fraude. Tot slot kan de winststuring zich in de grijze categorie bevinden. In deze categorie wordt gesproken over de manipulatie van de rapportages binnen de richtlijnen van de wetgeving. Het manipuleren van de rapportages kan leiden tot opportunistische voordelen voor het management of verbetering van de efficiency.

Figuur 4: Verschillende definities van winststuring

White	Gray	Black
Earnings management is taking advantage of the flexibility in the choice of accounting treatment to signal the manager's private information on future cash flows	Earnings management is choosing an accounting treatment that is either opportunistic (maximizing the utility of management only) or economically efficient	Earnings management is the practice of using tricks to misrepresent or reduce transparency of the financial reports
White	Gray	Black
Ronen and Sadan (1981), Demski, Patell, and Wolfson (1984), Suh (1990), Demski (1998), Beneish (2001), Sankar and Subramanyam (2001) ^a	Fields, Lys, and Vincent (2001), Scott (2003) ^b	Schipper (1989), Levitt (1998), Healy and Wahlen (1999), Tzur and Yaari (1999), Chtourou, Bédard, and Courteau (2001), Miller and Bahnsen (2002) ^c

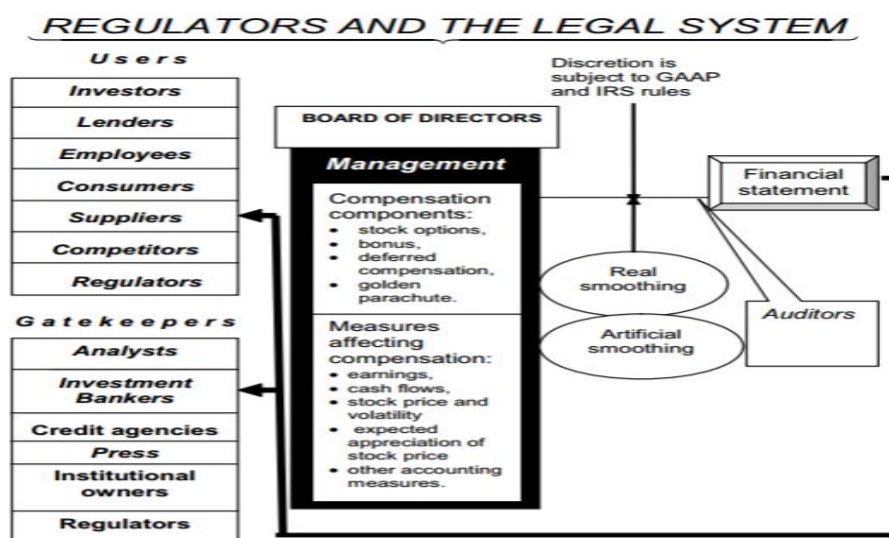
Bron: Ronen & Yaari, 2008, p. 25-26.

Verschillende methodes kunnen worden gebruikt om de winsten te beïnvloeden. Het kiezen van een standaard onder GAAP of IFRS kan invloed hebben op de winsten. De voorraadwaardering op basis van LIFO of FIFO kan de kostprijs beïnvloeden, wat weer invloed heeft op de winsten. De keuze die gemaakt wordt op basis van het tijdstip voor de adoptie van de standaarden, schattingen en waarderingen van afschrijvingen en bezittingen of structurering van transacties zijn een aantal manieren van winststuring. Volgens Security en Exchange Commission (SEC) is bij de omzetverantwoording het meest sprake van winststuring. Bij de omzetverantwoording is niet altijd even duidelijk, wanneer er sprake is van omzet bij bepaalde transacties. Dit wordt ook wel 'accruals' genoemd omdat wanneer de transactie plaatsvindt, ontstaat een discrepantie tussen de timing van cash flows en de timing van accounting verantwoording (Ronen & Yaari, 2008). De bovengenoemde methodes zijn slechts een aantal voorbeelden van winststuring. Deze methodes kunnen worden uitgebreid. De achterliggende gedachte waarom winststuring plaatsvindt, is meer relevant, omdat deze gedachte bepaalt of de winststuring van de verschaft informatie in de jaarrekening wel in het voor- of nadeel is van de stakeholders.

Uit Figuur 5 blijkt dat er sprake is van een principaal-agent relatie tussen het management en de aandeelhouders (board of directors). Het jaarverslag wordt gezien als een output van de handelingen van het management. Deze output wordt gebruikt als input voor de gebruikers van het jaarverslag voor het maken van beslissingen en

de poortwachters zoals de beleggingsfondsen en Autoriteit Financiële Markten (AFM). Zo wordt de winst als maatstaf gehanteerd door de crediteuren. Als een besluit genomen moet worden door de crediteuren voor het verschaffen van een lening aan een bepaalde onderneming, wordt door de crediteuren gekeken naar de winstgevendheid van de onderneming. Daarnaast hangt de compensatie van het management zoals de bonus van winst af. Als de winst toeneemt, dan zal de bonus voor het management ook toenemen. Ervan uitgaand dat het management hun nut willen maximaliseren, kan het management de winst doen sturen om hun compensatie te maximaliseren (Ronen & Yaari, 2008). Uit het onderzoek van Bergstresser en Philippon (2006) blijkt dat wanneer de compensatie van CEO's (management) toeneemt die doormiddel van aandelenopties plaatsvindt, leidt de stijging van de compensatie tot stijging van winststuring.

Figuur 5: De relatie tussen management en de andere stakeholders

Bron: Ronen & Yaari, 2008, p. 42.

De functie van een auditor is het verstrekken van zekerheid omtrent de betrouwbaarheid van de jaarrekening van het bedrijf zodat de investeerders niet door de gemanipuleerde informatie misleid worden en een beter besluit kunnen nemen (Ronen & Yaari, 2008). Becker, Defond, Jiambalvo en Subramanyam (1998) hebben onderzocht wat het effect is van auditkwaliteit op de winststuring. Uit dit onderzoek blijkt dat wanneer de auditkwaliteit laag is, dan is dit geassocieerd met meer accounting flexibiliteit. Wanneer er sprake is van meer accounting flexibiliteit, dan zal dit leiden tot meer winststuring omdat de winsten makkelijker gemanipuleerd kunnen worden.

2.6 Het publieke vertrouwen

Het centrale structurele probleem van alle financiële markten is dat er sprake is van informatieasymmetrie tussen de agents en de principalen. De agents (het management) weten meer dan de investeerders, wat zal leiden tot informatieasymmetrie. Een markt waarbij niet volledig geïnformeerd wordt, raakt het vertrouwen kwijt van degenen (publiek) die hiervan gebruik willen maken (Latimer & Maume, 2011). Auditing kan de informatieasymmetrie tussen de agents en de principalen verminderen, wat ten goede kan komen aan het publieke vertrouwen in de kapitaalmarkt omdat de auditor een onafhankelijke rol heeft tijdens de auditing. Met het publieke vertrouwen wordt het vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer bedoeld. Verschillende partijen zijn betrokken in het maatschappelijk verkeer als het gaat om de financial audits. In de eerste plaats zijn de aandeelhouders betrokken omdat deze de accountant benoemen, de accountant tijdens de aandeelhoudersvergadering kunnen bevragen en de jaarrekening wordt door de aandeelhouders goedgekeurd. Naast aandeelhouders heb je ook andere stakeholders, zoals de crediteuren, werknemers en leveranciers. Deze partijen hebben een baat bij een goede controle van de jaarrekening. Verschillende boekhoudschandalen en de financiële crisis hebben het vertrouwen in de kapitaalmarkt doen verminderen.

Clinch, Stokes en Zhu (2011) onderzochten de associatie tussen de auditkwaliteit en informatieasymmetrie tussen de geïnformeerde en niet-geïnformeerde aandelenhandelaren. Door Clinch et al., wordt geconcludeerd dat wanneer de auditkwaliteit toeneemt, dan verhoogt dit de informatiekwaliteit van de kapitaalmarkt. Daarnaast wordt aangenomen dat de verschillen in de aandelenmarkt ontstaan omdat er sprake is van informatieasymmetrie tussen de aandelenhandelaren.

De verplichte kantoorroulatie werd geïntroduceerd en verplicht gesteld in de wetgeving om het vertrouwen van de investeerders in de kapitaalmarkt te doen verhogen. Middels een literatuuronderzoek wordt gekeken of de verplichte kantoorroulatie impact heeft gehad op het vertrouwen van de investeerders. Als de verplichte kantoorroulatie een positief effect heeft gehad op het vertrouwen van de investeerders, dan wordt geacht dat de auditkwaliteit is toegenomen.

3. Literatuuronderzoek

De hoofdvraag van dit onderzoek wordt door middel van de deelvragen beantwoord. De bestaande literatuur wordt geraadpleegd voor het beantwoorden van deze deelvragen. Eerst wordt de deelvraag geïntroduceerd. Daarna worden de relevante onderzoeken geanalyseerd. Uiteindelijk wordt de deelvraag afgesloten met een conclusie.

3.1 Is er sprake van een associatie tussen de verplichte kantoorrotatie en de auditkwaliteit?

In het theoretisch raamwerk is al eerder geïllustreerd dat voor de gebruikers van de jaarrekening auditing een essentieel middel is. Middels auditing wordt door de auditor aan de externe gebruikers van de jaarrekening zekerheid verstrekt dat in de jaarrekening geen materiële afwijkingen voorkomen. Na de boekhoudschandalen en de financiële crisis van prominente bedrijven, zoals Enron en Lehman Brothers, bleek dat door de auditkantoren niet altijd de gewenste auditkwaliteit werd geleverd. In het geval van Arthur Anderson bleek dat de auditors van Arthur Anderson hun onafhankelijke taak als auditor hadden verzaakt, met als gevolg dat de gebruikers van de jaarrekening geen vertrouwen meer hadden in de audits. Hierop hebben verschillende instituties zoals de Europese Commissie en PCAOB voorstellen ingediend om het publieke vertrouwen in de auditkwaliteit te verhogen middels de verplichte kantoorrotatie. Verschillende onderzoeken zijn uitgevoerd om te kijken of er sprake was van een associatie tussen de verplichte kantoorrotatie en de auditkwaliteit.

Cameran, Francis, Marra en Pettinicchio (2013) onderzochten in hun paper *'Are there adverse Consequences of Mandatory Auditor Rotation? Evidence from the Italian Experience'* of de verplichting van de kantoorrotatie in Italië enige consequenties had voor de auditkwaliteit. In het onderzoek werd aangenomen dat het perspectief van de nieuwe auditor zou leiden tot verbetering van de auditkwaliteit, omdat de nieuwe auditor objectiever zou functioneren. Uit de steekproefgrootte van 204 geregistreerde publieke bedrijven aan de Milanese aandelenbeurs tussen 2006 en 2009 blijkt dat de auditkwaliteit van Big 4 auditkantoren is gedaald na de kantoorrotatie. Voor het definiëren van de auditkwaliteit gebruiken Cameran et al. (2013) het model van de winstkwaliteit van DuFond en Park (2001). In dit model wordt voor het bepalen van de

winstkwaliteit gekeken naar de 'abnormal accruals' van het werkkapitaal. Bij 'abnormal accruals' wordt gekeken naar het verschil tussen de werkelijke accruals en de verwachte accruals. De verwachte accruals zijn gebaseerd op de opbrengsten van de voorgaande jaren. De resultaten van het onderzoek laten zien dat het aantal jaren dat een auditor ervaring heeft met de klant negatief is geassocieerd met de winstkwaliteit. Dit wil zeggen dat de winstkwaliteit elk jaar verbetert als de auditor een jaar langer ervaring heeft met de klant. De winstkwaliteit, oftewel de auditkwaliteit, wordt in dit onderzoek negatief geassocieerd met de verplichte kantoorrotatie.

Een soortgelijk onderzoek is uitgevoerd door Corbella, Florio, Gotti en Mastrolia (2015). In hun paper *'Audit firm rotation, audit fees and audit quality: The experience of Italian public companies'* wordt het effect van de verplichte kantoorrotatie op de auditkwaliteit en de auditkosten onderzocht. De steekproefgrootte bestaat uit 1583 observaties van publieke bedrijven die aan de Milanese aandelenbeurs tussen 1998 en 2011 zijn geregistreerd. In dit onderzoek wordt er onderscheid gemaakt tussen de Big 4 en niet-Big 4 kantoren. Bij een van de hypothesen wordt aangenomen dat er geen sprake is van een associatie tussen de kantoorrotatie en de auditkwaliteit. Wederom wordt weer het model van DeFond en Park (2001) gebruikt voor het definiëren van de auditkwaliteit. De resultaten van het onderzoek laten zien dat voor de Big 4 kantoren deze hypothese niet wordt verworpen. Het blijkt dat tussen deze twee variabelen geen significante associatie bestaat. Dus wanneer een Big 4 kantoor van klant moet veranderen, wil dit zeggen dat de verplichte kantoorrotatie geen effect (positief/negatief) heeft op de auditkwaliteit. Echter, de hypothese wordt in het geval van niet-Big 4 kantoren wel verworpen. Het blijkt dat er sprake is van een positieve associatie tussen de verplichte kantoorrotatie en de auditkwaliteit bij niet-Big 4 kantoren. De abnormale accruals verminderen als de verplichte kantoorrotatie wordt toegepast bij niet-Big 4 kantoren. De winstkwaliteit, oftewel de auditkwaliteit, gaat voor de Italiaanse publieke bedrijven omhoog wanneer een niet-Big 4 auditkantoor van klant moet veranderen.

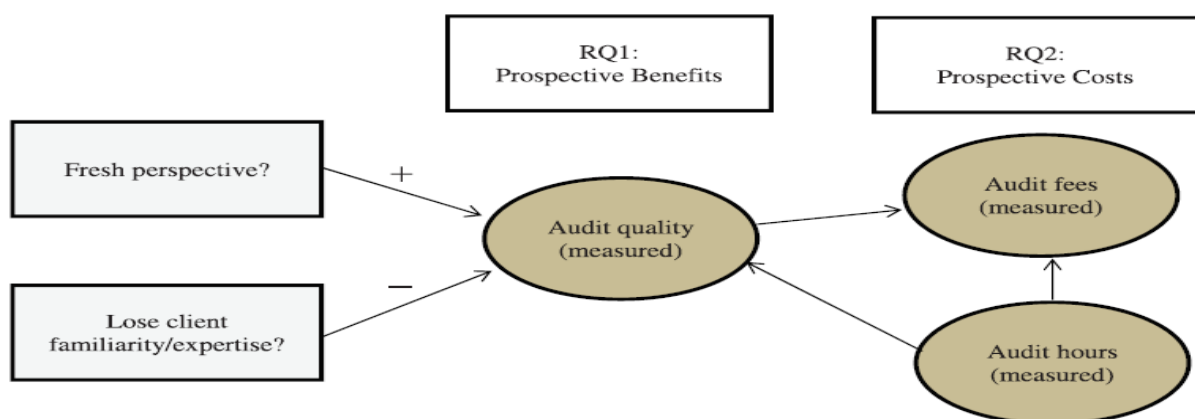
De bovengenoemde onderzoeken zijn beiden in Italië uitgevoerd. Door Jackson, Moldrich en Roebuck (2008) wordt een soortgelijk onderzoek uitgevoerd in Australië. Jackson et al. (2008) nemen de assumptie aan dat de verplichte kantoorrotatie geen effect heeft op de auditkwaliteit. In de steekproefgrootte zijn de bedrijven opgenomen die vrijwillig tussen 1995 en 2003 van auditkantoor zijn veranderd. De auditkwaliteit

wordt gemeten door middel van twee maatstaven, namelijk de 'going concern opinion' en het niveau van de 'discretionary accruals'. Met de going concern opinion wordt bedoeld dat de auditor een oordeel geeft dat het bedrijf in de toekomst (12 maanden) geen risico loopt over de liquide middelen. De discretionary accruals zijn accruals die niet gerelateerd kunnen worden aan de operationele activiteiten. Wanneer het niveau van de accruals lager is na de kantoorroulatie, dan geeft dit aan dat de auditkwaliteit is gestegen. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt, dat de termijn van de roulatie geen negatief effect heeft op de auditkwaliteit. De going concern opinion verbetert naarmate de audittermijn van het auditkantoor vordert. Elk jaar wordt een beter oordeel gegeven door het auditkantoor aan de klant. De zittende auditors kunnen de liquiditeitsproblemen eerder detecteren naarmate ze meer ervaring hebben met de klant. Het niveau van discretionary accruals is daarentegen niet gestegen of gedaald, wanneer de kantoorroulatie plaatsvindt. In dit onderzoek wordt geconcludeerd dat de baten van het implementeren van de verplichte kantoorroulatie minimaal zijn voor de Australische bedrijven. Wanneer de going concern opinions als maatstaf worden gebruikt voor de auditkwaliteit, dan wordt een negatieve associatie geconstateerd tussen de auditkwaliteit en de verplichte kantoorroulatie. Als de discretionary accruals als maatstaf gehanteerd worden, dan is er geen sprake van een associatie tussen de auditkwaliteit en de verplichte kantoorroulatie.

In een ander onderzoek is door Kwon, Lim en Simnett (2015) een empirisch onderzoek verricht naar het effect van de verplichte kantoorroulatie op de auditkwaliteit en de auditvergoedingen in Zuid-Korea. De kantoorroulatie werd in Zuid-Korea in 2006 verplicht gesteld voor de geregistreerde publieke bedrijven aan de aandelenbeurs, waarna in 2010 deze wet weer werd afgeschaft. Door Kwon et al. (2015) wordt gekeken of er sprake is van een afwijking in de auditkwaliteit in de periode 2006-2010 en voor de periode 2006, waarin de kantoorroulatie vrijwillig was. Bij het beoordelen of de kantoorroulatie gunstig is geweest voor de auditkwaliteit, wordt het model van de baten- en kostenanalyse gehanteerd. In dit model wordt de stijging van de auditkwaliteit als een baat gezien. Bij de kantoorroulatie wordt geacht dat een andere blik op de audits de auditkwaliteit kan verhogen, terwijl het verliezen van de klant specifieke kennis de auditkwaliteit kan verminderen. De additionele kosten die gepaard gaan met de kantoorroulatie zoals de kosten van de auditoren en de auditvergoedingen, kunnen ook een indirect effect hebben op de auditkwaliteit. Dit

model is in Figuur 6 weergegeven. Voor het definiëren van de auditkwaliteit worden de discretionary accruals als maatstaf gehanteerd. De discretionary accruals worden door middel van een regressieanalyse bestudeerd. De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat de coëfficiënt van 'Post_regulation' niet significant is. Hiermee wordt aangeduid dat de auditkwaliteit van de nieuwe audits door het nieuwe auditkantoor niet significant afwijkt van de oude audits. Daarnaast wordt in de regressie aangetoond dat de variabele van de natuurlijke logaritme van de audituren voor een bedrijf 'LAH' een significant negatief effect heeft op de accruals. Dit suggereert dat wanneer een auditor meer uren aan een audit besteed, dan wordt dit geassocieerd met een vermindering van de accruals. Deze afname in accruals verhoogt de auditkwaliteit. De auditvergoedingen daarentegen blijken wel significant te zijn. Na de kantoorroulatie blijkt dat de auditvergoedingen zijn gestegen. Vanuit het model van de baten- en kostenanalyse gezien, heeft de kantoorroulatie ervoor gezorgd dat de kosten voor de auditkantoren gestegen zijn, terwijl er geen sprake is van een toename van baten. In dit onderzoek wordt geconstateerd dat na de kantoorroulatie geen significante verandering heeft plaatsgevonden in de auditkwaliteit. Er is dus geen sprake van een associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit.

Figuur 6: De impact van de verplichte kantoorroulatie middels de baten- en kostenanalyse

Bron: Kwon, Lim & Simnett, 2015, p. 175.

Door Firth, Rui en Wu (2012) wordt het effect van de verplichte kantoorroulatie op de auditkwaliteit in China bestudeerd. Een klant moet in China elke keer na vijf jaar van auditkantoor veranderen. De steekproefgrootte bestaat uit 8560 observaties tussen 1997 en 2005. De auditkwaliteit wordt in dit onderzoek gedefinieerd aan de hand van de 'modified audit opinion'. Een auditor geeft een 'unmodified opinion' als de

jaarrekening een waarheidsgetrouw beeld geeft van het bedrijf. In alle andere gevallen als in de jaarrekening een informatie ontbreekt die van materieel of 'pervasive' belang is voor de gebruikers van de jaarrekening, wordt een 'modified opinion' gegeven door de auditor (IFAC, 2009). Een multivariate logaritmische regressie wordt gebruikt voor het analyseren wat de kans is dat een bedrijf een modified opinion krijgt als de kantoorroulatie plaatsvindt. De resultaten van dit onderzoek geven aan dat de verplichte kantoorroulatie geen effect heeft gehad op het verstrekken van een modified audit opinion door het auditkantoor aan de klant. Hiermee wordt in dit onderzoek aangetoond dat er geen sprake is van een associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit in China.

3.1.1 Conclusie op deelvraag 1

In deze deelvraag werd onderzocht of er sprake is van een associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit. Verschillende empirische onderzoeken zijn hierover uitgevoerd. Door te kijken naar verschillende landen zoals Italië, Australië, Zuid-Korea en China is onderzocht of de implementatie van de kantoorroulatie een bepaald effect heeft gehad op de auditkwaliteit. Het ontbreken van een specifieke maatstaf voor de auditkwaliteit, leidt tot verschillende definities voor de auditkwaliteit. In de papers van Cameran et al. (2013), Jackson et al. (2008), Corbella et al. (2015) en Kwon et al. (2015) worden de accruals als maatstaf gehanteerd voor de auditkwaliteit, terwijl Firth et al. (2012) de modified audit opinions als maatstaf hanteren. De paper van Corbella et al. (2015) is het enige onderzoek dat aantoont dat een positieve associatie bestaat tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit bij niet-Big 4 kantoren, terwijl in dezelfde paper voor Big 4 kantoren geen associatie wordt gevonden. De paper van Cameran et al. (2013) daarentegen geeft aan dat er sprake is van een negatieve associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit. In overige papers wordt aangetoond dat de verplichte kantoorroulatie niet te associëren is met de auditkwaliteit. Alhoewel dit een uitzondering is waarbij de verplichte kantoorroulatie een positief effect heeft op de auditkwaliteit van niet-Big 4 kantoren, kan door middel van de geanalyseerde papers geconcludeerd worden dat over het algemeen geen sprake is van een positieve associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit.

3.2 Wat is het effect van de verplichte kantoorrotatie op de onafhankelijkheid van de auditor?

De onafhankelijkheid van de auditor wordt als een essentiële factor gezien dat de auditkwaliteit kan bevorderen. Als de auditor onafhankelijk kan opereren, dan wordt geacht dat de auditor meer zekerheid kan verstrekken omtrent de betrouwbaarheid van de jaarrekening. In bepaalde gevallen wordt er getwijfeld of de auditor in de werkelijkheid onafhankelijk functioneert omdat de auditvergoedingen van de auditor door de klant wordt betaald. De relatie tussen Arthur Anderson en Enron laat duidelijk zien dat de auditor zijn onafhankelijke functie heeft verzaakt. Hierop hebben verschillende instituties zoals de Europese Commissie en PCAOB een aantal voorstellen ingediend om de onafhankelijkheid van de auditor te waarborgen. Een van deze voorstellen is de verplichte kantoorrotatie van de auditkantoren.

In 2004 werd door de General Accounting Office (GAO) in de Verenigde staten een uitgebreide enquête gedaan over de mogelijke gevolgen van de verplichte kantoorrotatie op de auditkwaliteit. In dit onderzoek wordt door de respondenten verondersteld dat de kantoorrotatie nauwelijks of bijna geen effect zou moeten hebben op de onafhankelijkheid van de auditor. Een onafhankelijke mentaliteit (mindset) is al vanaf dag een noodzakelijk, zodat de juiste auditkwaliteit wordt bevorderd. Volgens dit onderzoek is de verplichte kantoorrotatie niet de meest efficiënte manier om de onafhankelijk van de auditor en de auditkwaliteit te bevorderen, wanneer men rekening moet houden met de additionele financiële kosten en het verlies van de klant specifieke kennis.

De kantoorrotatie werd in Spanje van 1988 tot 1995 verplicht gesteld. Door Ruiz Barbadillo, Gomez Aguilar en Camera (2009) wordt in de paper *'Does mandatory audit firm rotation enhance auditor independence? Evidence from Spain'* onderzocht of de onafhankelijkheid van de auditors in Spanje tussen 1991 en 1994 (verplichte kantoorrotatie) significant afwijkt van 1995-2000 (geen verplichte kantoorrotatie). In dit onderzoek worden de 'going concern audit opinions' als maatstaf genomen voor de onafhankelijkheid van de auditors. De steekproefgrootte bestaat uit 1.326 bedrijven die kampen met liquiditeitsproblemen. De assumptie die hierbij aangenomen wordt is dat wanneer de kans dat deze bedrijven een 'going concern modified opinion' krijgen groter wordt, dan wordt deze toename in de kans als een indicatie gezien dat de

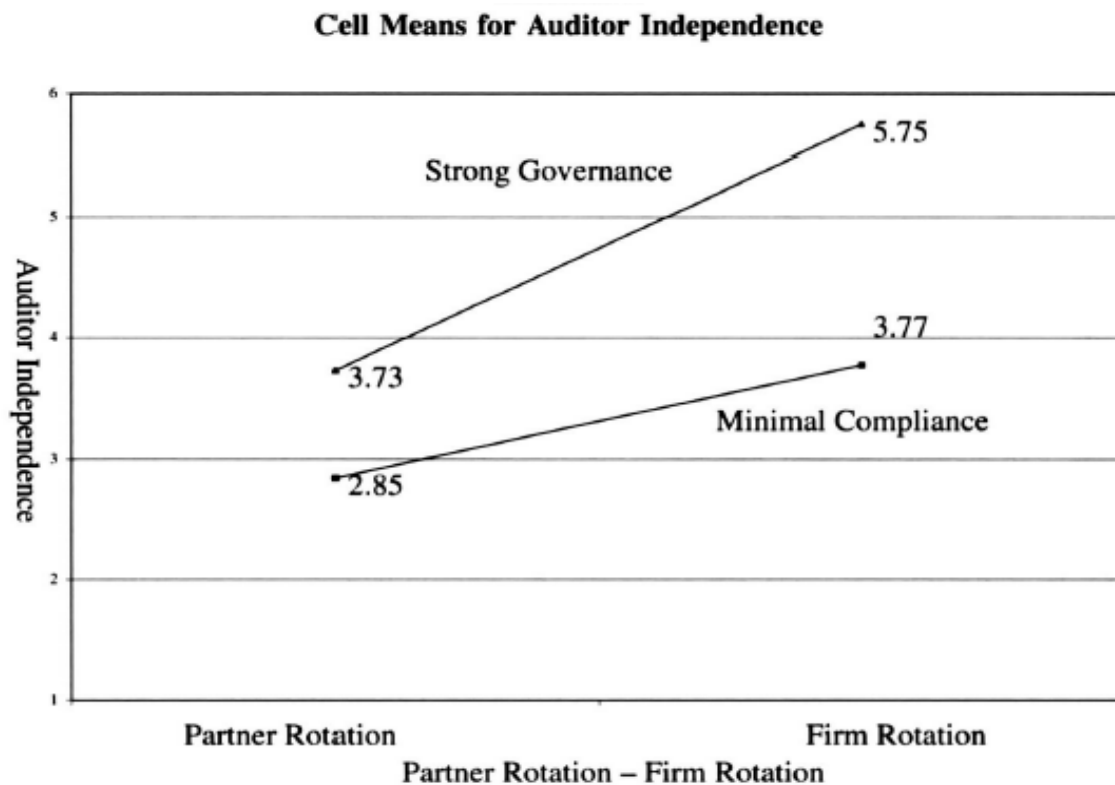
onafhankelijkheid van de auditor is toegenomen. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de verplichte kantoorroulatie niet wordt geassocieerd met een hogere kans van het geven van de modified opinion door de auditor. Ruiz Barbadillo et al. (2008) concluderen dat er geen sprake is van een associatie tussen het niveau van de economische afhankelijkheid van de auditor en het geven van een going concern modified opinion als de kantoorroulatie wel of niet verplicht is.

In een ander paper wordt door Kaplan en Mauldin (2008) onderzocht of de kantoorroulatie een bepaald effect heeft gehad op de onafhankelijkheid van de auditors. 126 MBA studenten hadden deelgenomen aan dit experiment. Deze studenten werden ingedeeld in twee experimenten. In het eerste experiment werden de auditkantoren verplicht gesteld om elk 5 jaar te rouleren, terwijl in het tweede experiment een auditkantoor na 25 jaar moest rouleren. In beide experimenten kregen de studenten een casus met de financiële gegevens van een bedrijf. De deelnemers moesten op basis van schaal 1 (lage onafhankelijkheid) tot en met 7 (hoge onafhankelijkheid) aangeven wat de onafhankelijkheid van de auditor zou zijn voor de kantoorroulatie en na de kantoorroulatie. Uit de resultaten van het eerste experiment blijkt dat de kantoorroulatie niet een bijdrage zou leveren aan de onafhankelijkheid van de auditor. In het tweede experiment waarbij de kantoorroulatie na 25 jaar is, blijkt ook dat de kantoorroulatie niet de onafhankelijkheid van de auditor heeft bevorderd.

Jennings, Pany en Reckers (2006) hebben een soortgelijk onderzoek uitgevoerd als van Kaplan en Maulding (2008). In dit onderzoek wordt daarentegen een andere conclusie getrokken. In het experiment hebben 49 rechters deelgenomen. Als hypothese werd gesteld dat de rechters een grotere mate van onafhankelijkheid van de auditors zouden moeten waarnemen als de verplichte kantoorroulatie geïmplementeerd werd in plaats van de partnerroulatie. De rechters kregen een audit van een bedrijf met alle financiële gegevens. Op schaal van 1 (niet onafhankelijk) tot en met 10 (volledig onafhankelijk) werden de rechters gevraagd of de externe auditors onafhankelijker zouden functioneren als de kantoorroulatie werd toegepast in plaats van de partnerroulatie. De hypothese wordt op basis van het significantieniveau niet verworpen. In Figuur 7 zijn de resultaten voor deze hypothese weergegeven. Het blijkt dat de rechters van mening zijn dat de verplichte kantoorroulatie een significante impact heeft op de onafhankelijkheid van de auditors. Daarnaast wanneer de

kantoorrotatie gepaard gaat met een sterkere governance, dan wordt de onafhankelijkheid van de auditor nog meer bevorderd.

Figuur 7: Het effect van de verplichte partner- of kantoorrotatie op de onafhankelijkheid van de auditor

Bron: Jennings, Pany & Reckers, 2006, p. 263.

In de paper *'The effects of audit firm rotation on perceived auditor independence and audit quality'* van Daniels en Booker (2011) wordt gekeken naar de percepties van bankiers in plaats van de percepties van rechters of MBA studenten. De bankiers kregen een casus waarbij onderzocht werd of de kantoorrotatie de onafhankelijkheid van de auditors kon bevorderen. De casus ging om een materiële fout in de jaarrekening. Het management wou deze fout niet aanpassen omdat het anders een impact zou hebben op de jaarrekening. 202 bankiers werden gevraagd op een schaal van 1 (geen vertrouwen) tot en met 11 (extreem vertrouwen) aan te geven in hoeverre een auditkantoor die al een bepaald aantal jaren het management controleert (22 jaar, 7 jaar of 1 jaar) nog wel onafhankelijk is. In dit onderzoek werd wel het onderscheid gemaakt of de kantoorrotatie wel of niet verplicht was. Daarnaast werd gekeken of de auditors de materiële fout zouden kunnen ontdekken. Als laatste werd gekeken wat de

kans zou zijn dat de auditors het gevonden fout zouden rapporteren. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de percepties van de bankiers op de onafhankelijkheid van de auditors wel afhangt van het rotatiebeleid. De bankiers zijn van mening dat de verplichte kantoorrotatie ervoor zorgt dat een significante verhoging in het niveau van de auditors onafhankelijkheid plaatsvindt.

3.2.1 Conclusie op deelvraag 2

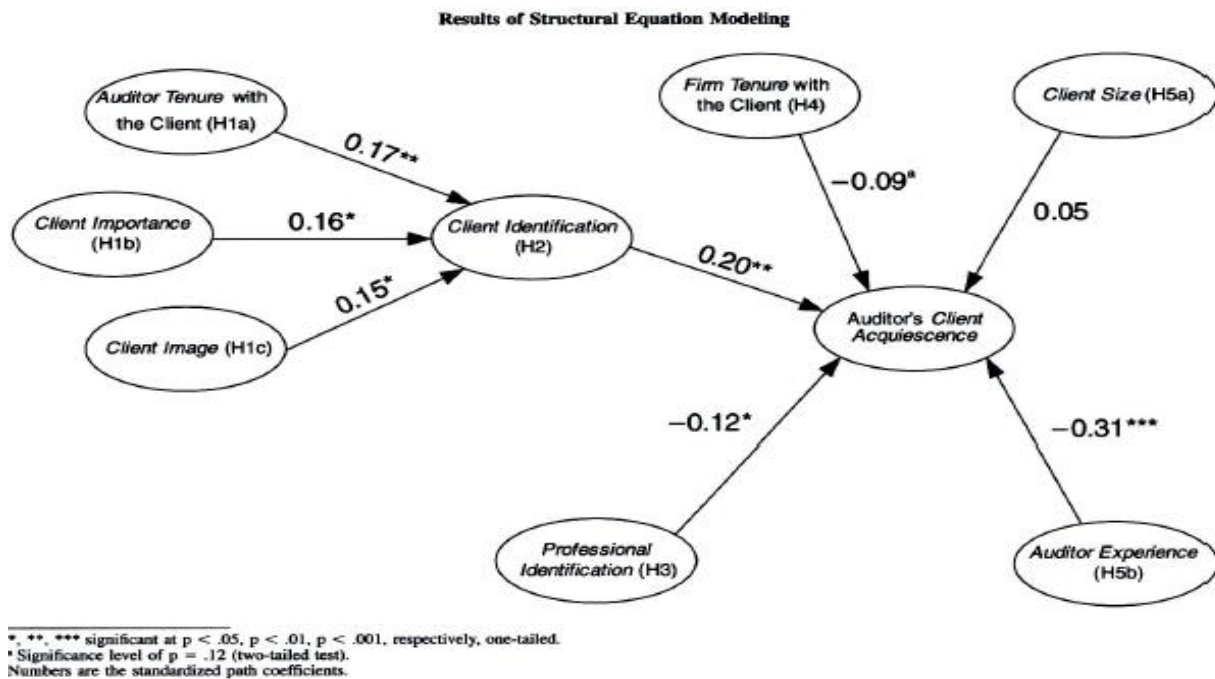
In deze deelvraag werd middels verschillende papers geanalyseerd of de onafhankelijkheid van de auditors is bevorderd na de verplichte kantoorrotatie. Wanneer de onafhankelijkheid van de auditors wordt bevorderd, dan neemt de auditkwaliteit toe. Het ontbreken van een eenduidige definitie en maatstaf voor de onafhankelijkheid van de auditors maakt het moeilijk om te concluderen of de kantoorrotatie in het algemeen de onafhankelijkheid van de auditors heeft bevorderd. Ruiz et al. (2009) gebruiken de audit concern opinions als maatstaf voor de onafhankelijkheid van de auditors, terwijl in de onderzoeken van GAO (2004), Kaplan en Mauldin (2008), Jennings et al. (2008) of Daniel en Booker (2011) de percepties van de auditors, MBA studenten of rechters als maatstaf worden gehanteerd. Ruiz et al. (2009) constateren dat er geen sprake is van een significant verschil tussen wel en niet verplichte kantoorrotatie in modified opinions voor bedrijven met liquiditeitsproblemen. Dit onderzoek laat zien dat de verplichte kantoorrotatie niet leidt tot toename in modified opinions, wat aangeeft dat de auditors in beide periodes onafhankelijk functioneerden. Volgens de percepties van auditors en MBA studenten zou de verplichte kantoorrotatie geen effect moeten hebben op de onafhankelijkheid van de auditor omdat de auditors altijd een onafhankelijke mentaliteit moeten hebben. Immers, een auditor die een frauduleuze mentaliteit heeft, zal ook een frauduleus gedrag tonen tijdens de verplichte kantoorrotatie. De percepties van de rechters en de bankiers laat wel zien dat de bankiers en de rechters belang hechten aan de verplichting van de kantoorrotatie omdat hiermee de onafhankelijkheid van de auditors wordt bevorderd. Het kan dus zijn dat de onafhankelijkheid van de auditor middels de verplichte kantoorrotatie wordt bevorderd. Dit leidt tot een toename van de auditkwaliteit, maar het kan niet gezegd worden dat de verplichte kantoorrotatie een significant positief effect heeft gehad op de onafhankelijkheid van de auditors.

3.3 Wat is het effect van een langdurige audittermijn (tenure) op de auditkwaliteit?

Een auditor moet te allen tijde objectief functioneren, zodat de informatie omtrent de jaarrekening betrouwbaar wordt geacht. Voor de verplichting van de kantoorrotatie hadden bepaalde auditkantoren een langdurige relatie met hun klanten. In zulke situaties kan getwijfeld worden of de auditor nog onafhankelijk functioneert. Op 19 september 2016 werd de auditkantoor Ernst & Young door SEC beboet voor 9,3 miljoen dollar omdat de auditors van dit kantoor een te hechte band hadden met hun klanten, terwijl Ernst & Young hiervan op de hoogte was (SEC, 2016). Dit geval laat zien dat de bepaalde kernwaarden van auditing zijn geschaad, met name de objectiviteit en de onpartijdigheid. De verplichte kantoorrotatie wordt gezien als een oplossing voor de problemen die ontstaan bij een langdurige audittermijn, met als gevolg dat de auditkwaliteit wordt bevorderd. De kantoorrotatie kan daarentegen ook een negatieve impact hebben op de auditkwaliteit omdat de klant specifieke kennis die tijdens een langdurige audittermijn opgedaan is na de kantoorrotatie verloren gaat.

In de paper *'Auditors' Identification with their client and its effect on auditors' objectivity'* van Bamber en Iyer (2007) wordt de relatie tussen de auditors en de klanten onderzocht. In dit onderzoek wordt gekeken in hoeverre bepaalde factoren ervoor zorgen dat de auditor zich identificeert met de klant ('client identification') en of deze factoren ervoor zorgen dat de auditor het eens is in het voordeel van de klant ('auditors' client acquiescence'), met als gevolg dat de objectiviteit van de auditor daalt. Deze factoren zijn in Figuur 8 weergegeven. Door Bamber en Iyer (2007) wordt aangenomen dat de duur van de relatie van de klant met het auditkantoor en de auditor ook een effect heeft op de objectiviteit. In het geval van de auditkantoren wordt als hypothese aangenomen dat de instemming van de auditor in het voordeel van de klant niet beïnvloed wordt door de duur van de audittermijn door hetzelfde auditkantoor. Uit de resultaten van het afgenomen enquête blijkt dat de duur van de audittermijn door hetzelfde auditkantoor een significant negatief effect heeft op de auditors' client acquiescence. Hiermee wordt bedoeld dat naarmate hetzelfde auditkantoor de audits uitvoert dat de objectiviteit stijgt, met als gevolg dat de auditkwaliteit wordt bevorderd. Het aantal jaren dat dezelfde auditor de audits uitvoert heeft daarentegen een positief effect op de auditor' client acquiescence, met als gevolg dat de auditkwaliteit daalt.

Figuur 8: Het effect van aantal factoren op auditors' client acquiescence

Bron: Bamber & Iyer, 2007, p. 5.

In een andere paper wordt door Carcello en Nagy (2004) gekeken naar de relatie tussen de fraudes in de financiële verslaggeving en het aantal jaren dat hetzelfde auditkantoor dezelfde klant controleert. In dit onderzoek wordt verondersteld dat de fraudes in de financiële verslaggeving vaker voorkomen, wanneer hetzelfde auditkantoor de klanten voor een langdurige periode controleert. Middels een regressieanalyse wordt geanalyseerd of de kans op fraudes groter is, wanneer er sprake is van een langdurige audittermijn (tenure). Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de kans op een fraude hoger is in de eerste drie jaren ten opzichte van een langdurige audittermijn (langer dan 9 jaar). Dit wil zeggen dat de auditkwaliteit daalt wanneer de kantoorrotatie plaatsvindt.

Hetzelfde onderzoek over de audittermijn en de kwaliteit van de financiële verslaggeving is ook uitgevoerd door Johnson, Khurana en Reynolds (2002). In plaats van de kans op fraudes wordt in dit onderzoek de mate van accruals als maatstaf gehanteerd voor de auditkwaliteit. De audittermijn werd in drie categorieën onderverdeeld, namelijk een korte audittermijn (2 tot en met 3 jaar), een medium audittermijn (4 tot en met 8 jaar) of een lange audittermijn (langer dan 8 jaar). Johnson et al. (2002) constateren dat bedrijven die voor een korte of een medium audittermijn

worden gecontroleerd, meer geconfronteerd worden met een hogere mate van accruals, terwijl dit bij een lange audittermijn niet waarneembaar was. Deze constatering laat zien dat als de bedrijven korter dan 8 jaar als audittermijn hebben, dan wordt de financiële verslaggeving van deze bedrijven geassocieerd met een lagere auditkwaliteit.

Een andere maatstaf die gehanteerd wordt voor het bepalen of de lengte van de audittermijn impact heeft op de auditkwaliteit, is de going concern opinion. In de onderzoeken van Liu en Wang (2008) en Shafie, Hussin, Yusof en Hussain (2009) wordt de going concern opinion als maatstaf gehanteerd. In beide onderzoeken wordt gekeken of bedrijven die te maken hebben met liquiditeitsproblemen geassocieerd worden met een langdurige audittermijn. De steekproefgrootte van Liu en Wang (2008) bevat 1981 bedrijven met liquiditeitsproblemen tussen 1998 en 2002 in de Verenigde Staten, terwijl Shafie et al. (2009) naar 187 bedrijven hebben gekeken met liquiditeitsproblemen in 2002 in Maleisië. In het onderzoek van Shafie et al. (2009) wordt geconcludeerd dat een langdurige audittermijn een positief significant effect heeft op de going concern opinion. De auditors kunnen een betere going concern opinion geven als ze de klanten beter en langer kennen. In het onderzoek van Liu en Wang (2008) wordt dezelfde conclusie getrokken dat een langdurige audittermijn positieve impact heeft op de auditkwaliteit.

3.3.1 Conclusie op deelvraag 3

In deze deelvraag werd gekeken of een langdurige audittermijn een bepaald effect had op de auditkwaliteit. In alle bestudeerde onderzoeken was duidelijk op te merken dat een langdurige audittermijn een significant positief effect had op de auditkwaliteit. In de papers van Cargello en Nagy (2004) en Johnson et al. (2002) wordt aangegeven dat bij een langdurige audittermijn de auditkwaliteit stijgt en bij een korte audittermijn de auditkwaliteit daalt. Een auditor die een langdurige relatie heeft met zijn klant, wordt wel als een gevaar gezien die die onafhankelijkheid van de auditor kan belemmeren. Als een auditkantoor een langdurige relatie met zijn klant heeft dan wordt de onafhankelijkheid van de auditor niet belemmerd. Wederom is de auditkwaliteit volgens verschillende maatstaven gedefinieerd. De auditors client acquiescence, de frequentie van aantal fraudes, mate van accruals en going concern opinion worden als maatstaven gehanteerd.

3.4 Wat is het effect van de verplichte kantoorrotatie op de winststuring?

Het resultaat van de onderneming in de jaarrekening speelt voor de meeste investeerders een grote rol. Investeerders bepalen aan de hand van de winst om wel of niet te investeren in het bedrijf. De boekhoudschandalen van een aantal prominente bedrijven zoals Enron en WorldCom heeft laten zien dat de gebruikers van de jaarrekening misleid zijn door de gemanipuleerde informatie. Het manipuleren van de winst geeft de vermogensverschaffers het gevoel van dat de auditors en de auditkantoren zich niet onpartijdig en objectief hebben gedragen. Het doel van de verplichte kantoorrotatie is om de auditors en de auditkantoren onafhankelijker te laten functioneren, wat ten goede komt op de auditkwaliteit. Wanneer de auditors en de auditkantoren meer onafhankelijk functioneren, dan betekent dat de verplichte kantoorrotatie de winststuring in de jaarrekening zal moeten verminderen. Middels verschillende papers wordt bestudeerd of de verplichte kantoorrotatie de winststuring in de praktijk heeft verminderd.

In de paper '*Audit firm rotation and earnings management in Brazil*' van Martinez en Reis (2010) wordt het effect van de rotatie van de auditkantoren op de winststuring in Brazilië bestudeerd. De steekproefgrootte bestaat uit 968 observaties van niet-financiële bedrijven die tussen 1997 en 2007 geregistreerd zijn aan de aandelenmarkt van Sao Paulo. De abnormal accruals van het werkkapitaal worden in dit onderzoek als maatstaf gehanteerd voor het definiëren van de winststuring. Daarnaast wordt er onderscheid gemaakt of de auditing van deze bedrijven wel of niet door een Big 4 auditkantoor wordt uitgevoerd. Ook wordt in dit onderzoek rekening gehouden met de vrijwillige en verplichte rotatie. Middels een regressie wordt de relatie tussen de verplichte kantoorrotatie en de winstkwaliteit geanalyseerd. In Figuur 9 hieronder zijn de resultaten van dit onderzoek weergegeven. De variabele R0 geeft aan dat de verplichte kantoorrotatie de winststuring doet verhogen, maar deze variabele blijkt niet significant te zijn. Hiermee wordt in dit onderzoek aangetoond dat de verplichte kantoorrotatie geen significant effect heeft gehad op de winststuring. De BIG4 is de enige relevante variabele die in dit onderzoek significant is. Het blijkt dat wanneer de auditing van onderzochte bedrijven door een Big 4 auditkantoor wordt uitgevoerd, dan daalt de winststuring. Een plausibele reden hiervoor is dat de Big 4 kantoren een intern beleid hebben om de auditors te rouleren, zodat de onafhankelijkheid van de auditors wordt bevorderd.

Figuur 9: De resultaten van het regressiemodel van Martinez en Reis (2010)

Variable name	Degrees of freedom	Estimate	Standard error of the estimate	T-value	p-value
<i>Intercept</i>	1	0.0787	0.0090	8.72	<.0001
<i>Big4</i>	1	-0.0122	0.0069	-1.76	0.078
<i>Ro</i>	1	0.0109	0.0122	0.89	0.3721
<i>Re</i>	1	-0.0028	0.0088	-0.32	0.7497
<i>Time</i>	1	-0.0008	0.0022	-0.34	0.7374
<i>Opinion</i>	1	0.0063	0.0104	0.61	0.5434

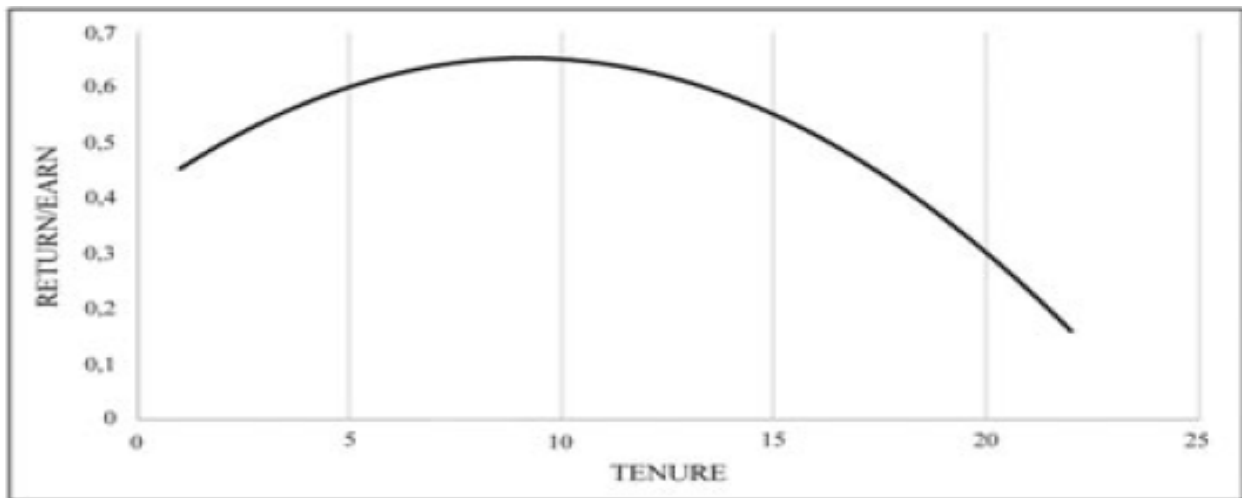
Bron: Martinez & Reis, 2010, p. 15.

In een ander onderzoek wordt door Davis, Soo en Trompeter (2000) de relatie tussen de duur van de audittermijn en de mate van de winststuring onderzocht. Als de mate van de winststuring hoger wordt naarmate de duur van de audittermijn verstrijkt, dan geeft dit aan dat de verplichte kantoorroulatie goed van pas komt omdat hiermee de winststuring wordt belemmerd. Om het effect van de lengte van de audittermijn op de winststuring te onderzoeken, wordt door Davis et al. (2000) gekeken wat het effect van de lengte van de audittermijn op de discretionary accruals is. Als hypothese wordt gesteld dat de audittermijn geen effect op de discretionary accruals zou moeten hebben. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat naarmate de audittermijn verstrijkt, dan is er sprake van een significante afname in de winststuring. Hiermee wordt in dit onderzoek aangetoond dat een langdurige relatie met een klant niet per se tot een hogere mate van winststuring hoeft te leiden.

Een soortgelijk onderzoek naar de discretionary accruals wordt ook uitgevoerd door Chi en Huang (2005). In dit onderzoek wordt geconcludeerd dat wanneer een auditkantoor met zijn klant een goede onderlinge relatie (familiarity) heeft, dan wordt de winstkwaliteit bevorderd. Een te goede onderlinge relatie daarentegen zorgt voor de vermindering van de winstkwaliteit. Dit onderzoek toont aan dat na een bepaald tijdstip rouleren van het auditkantoor noodzakelijk is om een te goede onderlinge relatie te vermijden. Dezelfde conclusie wordt ook in het onderzoek van Hohenfels (2016) aangetoond. In Figuur 10 hieronder wordt dit weergegeven. Begin negende jaar

wordt de maximum van de winstkwaliteit bereikt. Vanaf het negende jaar daalt de winstkwaliteit. Dit geeft aan dat wanneer de auditkantoren rouleren, dan daalt de winstkwaliteit. De winstkwaliteit stijgt weer op den duur omdat de auditkantoren de klanten beter kennen, maar op een gegeven moment moeten de auditkantoren gaan rouleren zodat de winstkwaliteit niet te veel daalt.

Figuur 10: Het effect van audittermijn (tenure) op de winstkwaliteit

Bron: Hohenfels, 2016, p. 231.

3.4.1 Conclusie op deelvraag 4

In deze deelvraag werd het effect van de verplichte kantoorroulatie op de winststuring onderzocht. Uit het bestudeerde literatuur blijkt dat de conclusies hierover variëren. In het onderzoek van Reis en Martinez (2010) werd geen significant effect gevonden van de verplichte kantoorroulatie op de winststuring. Door Davis et al. (2000) wordt geconcludeerd dat de lengte van de audittermijn de winststuring vermindert, omdat de auditors de klanten beter kennen. Chi en Huang (2005) en Hohenfels (2016) beweren dat het klopt dat de winstkwaliteit tot een gegeven moment stijgt naarmate de lengte van de audittermijn verstrijkt. Echter, na een bepaald tijdstip daalt de winstkwaliteit omdat de auditors en de auditkantoren minder onafhankelijk zijn. In alle onderzoeken worden de accruals als maatstaf gehanteerd voor de winststuring. Het winstbegrip in de jaarrekening omvat meer dan de accruals. Tot slot kan geconcludeerd worden dat in ieder geval de lengte van de audittermijn de winstkwaliteit beïnvloedt, maar het is niet zeker of de verplichte kantoorroulatie de enige manier is om de winststuring te verminderen.

3.5 In hoeverre heeft de verplichte kantoorrotatie impact gehad op het publieke vertrouwen?

Wanneer in een land de financiële stabiliteit bevorderd wilt worden, dan speelt het publieke vertrouwen een belangrijke rol in het maatschappelijk verkeer. Bij beursgenoteerde bedrijven is het vaak dat de investeerders van het bedrijf niet in de eerste instantie de managementpositie bekleden. Binnen zulke beursgenoteerde bedrijven wijken dan de belangen van de verschillende partijen af. De investeerders willen graag een zo hoog mogelijk rendement, terwijl het management een zo hoog mogelijke bonus wilt ontvangen. Het management kan hierbij de informatie manipuleren, zodat de investeerders misleid worden. De accountant heeft binnen zo'n problematiek een belangrijke rol in het maatschappelijk verkeer. Middels wettelijke controles wordt het management van ondernemingen door een accountant kritisch getoetst, ten behoeve van het maatschappelijk verkeer (Brouwer, Clement, van Es, Jongeneel, Lauret, Saasen & Segers, 2014).

Als een accountant voor het maatschappelijk verkeer vertrouwen wilt verschaffen, dan moet een accountant allereerst zelf worden vertrouwd. De boekhoudschandalen van een aantal prominente bedrijven heeft laten zien dat de accountants tijdens auditing niet altijd onafhankelijk hebben gefunctioneerd. De gebruikers van de jaarrekening hechten een groot belang aan de onafhankelijkheid van de auditors omdat deze een belangrijke factor is dat de auditkwaliteit beïnvloedt. Middels verschillende papers wordt gekeken of de verplichte kantoorrotatie het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer heeft bevorderd.

In de paper *'Restoring public confidence in capital markets through auditor rotation'* van Gates, Lowe en Reckes (2006) wordt onderzocht wat het effect is van de verplichte kantoor- en partnerrotatie op de kwaliteit van de jaarrekening. Om deze twee variabelen te onderzoeken, kregen de MBA- en rechtenstudenten een casus voorgelegd. In deze casus werd alle relevante informatie over de winst gegeven. De participanten moesten aangeven in hoeverre de winst beïnvloedbaar was. Uit de resultaten van beide groepen bleek dat volgens de participanten de auditors meer onafhankelijk functioneerden als er sprake was van een verplichte kantoorrotatie. De verplichte kantoorrotatie werd door de deelnemers boven de verplichte

partnerroulatie geprefereerd. Dit onderzoek toont aan dat het publieke vertrouwen in de jaarrekening kan stijgen als de verplichte kantoorroulatie wordt gehanteerd.

In het onderzoek van Kaplan en Mauldin (2008) werden de MBA studenten nogmaals benaderd. Kaplan en Mauldin (2008) trekken een andere conclusie ten opzichte van Gates et al. (2006). Volgens Kaplan en Mauldin (2008) zijn de MBA studenten niet van mening dat de verplichte kantoorroulatie een significant positief effect heeft op de onafhankelijkheid van de auditors. Dit onderzoek van Kaplan en Mauldin (2008) laat zien dat volgens de investeerders (MBA studenten) de verplichte kantoorroulatie niet per se tot een verbetering in de auditkwaliteit leidt.

Het onderzoek van Jennings et al. (2006) bekrachtigt het onderzoek van Gates et al. (2006). Volgens Jennings et al. (2006) zijn de rechters ervan overtuigd dat de verplichte kantoorroulatie een significant positief effect heeft op de onafhankelijkheid van de auditor. Middels dit onderzoek kan aangetoond worden dat de rechters van mening zijn dat de verplichte kantoorroulatie het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijke verkeer heeft bevorderd.

In het onderzoek van Daniels en Booker (2011) zijn de bankiers betrokken in de steekproef om te onderzoeken wat de onafhankelijkheid van de auditor en de auditkwaliteit is na de implementatie van de verplichte kantoorroulatie. De bankiers gebruiken de jaarrekening om de financiële positie van het bedrijf te analyseren, zodat de verschafte lening terug wordt betaald. Voor banken is het hierdoor belangrijk dat in de jaarrekening geen materiële fouten voorkomen. De financiële crisis in 2008 heeft laten zien dat de auditors niet te kritisch en onafhankelijk waren geweest in het controleren van de audits. Het onderzoek van Daniels en Booker (2011) toont aan dat de bankiers van mening zijn dat de auditors na de verplichte kantoorroulatie onafhankelijker hebben gefunctioneerd. Dit geeft aan dat volgens de perceptie van de bankiers het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer is toegenomen na de implementatie van de verplichte kantoorroulatie.

In de paper '*Investor reaction to the prospect of Mandatory Audit Firm Rotation*' van Reid en Carcello (2017) wordt gekeken hoe de aandeelhouders in de Verenigde Staten reageren op de aankondigingen tussen 2011 en 2013 om de roulatie van de auditkantoren verplicht te stellen. De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat de investeerders negatief (daling in de aandelenmarkt) reageren als de aankondiging

aangeeft dat de kans op de verplichte kantoorroulatie groter wordt voor bedrijven die een langdurige audittermijn (tenure) hebben. Het negatieve effect is groter als het om een Big 4 kantoor gaat. Men zou moeten verwachten dat de investeerders positiever zouden reageren omdat de auditkantoren en de auditors voortaan onafhankelijker de controles kunnen verrichten voor bedrijven die een langdurige relatie hebben met hun auditkantoor. Dit laat zien dat de investeerders in de Verenigde Staten van mening zijn dat de voordelen van de verplichte kantoorroulatie niet opwegen tegen de nadelen. De aankondigingen om de roulatie van de auditkantoren verplicht te stellen heeft in deze situatie niet geleid tot stijging van het publieke vertrouwen in het maatschappelijk verkeer (investeerders).

3.5.1 Conclusie op deelvraag 5

In deze deelvraag werd onderzocht in hoeverre de verplichte kantoorroulatie een effect heeft gehad op het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer. Om te kijken of het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer is gestegen, werd in deze deelvraag middels verschillende papers onderzocht of de deelnemers die in het maatschappelijk verkeer actief zijn positief of negatief reageren op de implementatie van de verplichte kantoorroulatie. De deelnemers die in deze deelvraag betrokken zijn de MBA-, rechtenstudenten, rechters, bankiers en investeerders. De papers van Gates et al. (2006), Jennings et al. (2006) en Daniels en Booker (2011) laat zien dat de MBA-, rechtenstudenten, rechters en bankiers van mening zijn dat de verplichte kantoorroulatie een positief effect zal hebben op de onafhankelijkheid van de auditors. In het onderzoek van Kaplan en Mauldin (2008) heeft de verplichte kantoorroulatie volgens de MBA studenten geen positief effect op de onafhankelijkheid van de auditors. Volgens het onderzoek van Reid en Carcello reageren de investeerders in de Verenigde Staten tussen 2011 en 2013 negatief op de aandelenmarkt, wanneer de aankondigingen positief zijn om de roulatie van de auditkantoren verplicht te stellen. Kortom, het is niet eenvoudig om vast te stellen of de verplichte kantoorroulatie het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer heeft laten toenemen. De verplichte kantoorroulatie is niet de enige factor die de auditkwaliteit beïnvloedt, zodat het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer wordt verhoogd.

4. Conclusie

Als de auditors en de auditkantoren voor het maatschappelijk verkeer vertrouwen willen verschaffen, dan moeten de auditors en de auditkantoren allereerst zelf worden vertrouwd. De boekhoudschandalen van een aantal prominente bedrijven zoals Enron en Lehman Brothers in de afgelopen jaren heeft het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer geschaad. Verschillende instanties zoals de Europese Commissie en PCAOB zijn met verschillende voorstellen gekomen om de auditkwaliteit te bevorderen. Een van deze maatregelen was om de roulatie van de auditkantoren verplicht te stellen. Om het effect van deze maatregel te weten, werd in deze thesis de volgende hoofdvraag gesteld: “Wat is de invloed van de verplichte kantoorroulatie op de auditkwaliteit?”

Om te weten wat het effect hiervan is, werd middels een literatuuronderzoek de associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit, het effect van de verplichte kantoorroulatie op de onafhankelijkheid van de auditor, het effect van een langdurige audittermijn (tenure) op de auditkwaliteit, het effect van de verplichte kantoorroulatie op de winststuring en de impact van de verplichte kantoorroulatie op het publieke vertrouwen bestudeerd.

Allereerst kan geconcludeerd worden dat over het algemeen geen sprake is van een positieve associatie tussen de verplichte kantoorroulatie en de auditkwaliteit. In de papers van Cameran et al (2013), Jackson et al. (2008), Corbella et al. (2015) en Kwon et al. (2015) worden de accruals als maatstaf gehanteerd voor de auditkwaliteit, terwijl Firth et al. (2012) de modified audit opinions als maatstaf hanteren. Kwon et al. (2015), Jackson et al. (2008), Corbella et al. (2015) en Firth et al. (2012) concluderen dat de mate van de accruals en de modified audit opinions in de periode van verplichte kantoorroulatie niet significant afwijken van de periode waarin het rouleren van de auditkantoren vrijwillig was. Het onderzoek van Cameran et al. (2013) is het enige onderzoek dat aantoont dat er sprake is van een negatieve associatie.

Daarnaast blijkt dat het verplicht stellen van kantoorroulatie niet een significant positief effect heeft gehad op de onafhankelijkheid van de auditors. De mate van de going concern audit opinion is volgens Ruiz et al. (2009) niet significant toegenomen om te zeggen dat de auditors na de verplichte kantoorroulatie onafhankelijker hebben gefunctioneerd. Volgens GAO (2004) en Kaplan en Mauldin (2008) geeft de percepties

van de auditors en de MBA studenten aan dat de onafhankelijkheid van de auditors niet geassocieerd kan worden met het verplicht stellen van de roulatie. Een auditor moet te allen tijde onafhankelijk functioneren. Dat moet niet afhangen van het verplicht stellen van de roulatie. De percepties van de rechters en de bankiers laat in Jennings et al. (2008) en Daniel en Booker (2011) zien dat het rouleren de onafhankelijkheid van de auditors kan bevorderen, maar dit kan niet met zekerheid worden gezegd.

Ook blijkt dat een langdurige auditermijn een significant positief effect heeft gehad op de auditkwaliteit. In de onderzoeken van Cargello en Nagy (2004) en Johnson et al. (2002) wordt aangegeven dat bij een langdurige auditermijn de auditkwaliteit stijgt en bij een korte auditermijn de auditkwaliteit daalt. Een auditor die een langdurige relatie heeft met zijn klant, wordt wel als een gevaar gezien die de onafhankelijkheid van de auditor kan belemmeren. Een auditkantoor daarentegen die een lange relatie met zijn klant heeft, belemmert niet de onafhankelijkheid van de auditor.

Echter, het blijkt dat de conclusies over het effect van de verplichte kantoorroulatie op de winststuring variëren. Volgens Reis en Martines (2010) heeft de verplichte kantoorroulatie geen significant effect op de winststuring. Door Davis et al. (2000) wordt geconcludeerd dat de lengte van de auditermijn de winststuring vermindert, omdat de auditors de klanten beter kennen. Chi en Huang (2005) en Hohenfels (2016) beweren dat het klopt dat de winstkwaliteit tot een gegeven moment stijgt naarmate de lengte van de auditermijn verstrijkt. Echter, na een bepaald tijdstip daalt de winstkwaliteit omdat de auditors en de auditkantoren minder onafhankelijk zijn. In ieder geval kan worden aangenomen dat de lengte van de auditermijn de winstkwaliteit beïnvloedt, maar het is niet zeker of de verplichte kantoorroulatie de enige manier is om de winststuring te verminderen.

De percepties over de impact van de verplichte kantoorroulatie op het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer verschillen per groep. De papers van Gates et al. (2006), Jennings et al. (2006) en Daniels en Booker (2011) laat zien dat de MBA-, rechtenstudenten, rechters en bankiers van mening zijn dat de verplichte kantoorroulatie een positief effect zal hebben op de onafhankelijkheid van de auditors. In het onderzoek van Kaplan en Mauldin (2008) heeft de verplichte kantoorroulatie volgens de MBA studenten geen positief effect gehad op de onafhankelijkheid van de auditors. Volgens het onderzoek van Reid en Carcello

reageren de investeerders in de Verenigde Staten tussen 2011 en 2013 negatief op de aandelenmarkt, wanneer de aankondigingen positief zijn om de roulatie van de auditkantoren verplicht te stellen.

Kortom, het verplicht stellen van de kantoorroulatie zal niet tot de gewenste auditkwaliteit leiden. De verplichte kantoorroulatie is niet de enige factor die de onafhankelijkheid van de auditors, winststuring en het publieke vertrouwen in de jaarrekening in het maatschappelijk verkeer moet bevorderen. De auditkwaliteit hangt van verschillende factoren af. Verschillende landen zoals Spanje en Zuid-Korea hebben de kantoorroulatie eerst verplicht gesteld, waarna deze weer is afgeschaft omdat het moeilijk waar te nemen is of de auditkwaliteit wordt bevorderd. Waarschijnlijk wegen de voordelen van het verplicht stellen van de kantoorroulatie niet op tegen de nadelen die het met zich meebrengt. Aangezien de EU landen de kantoorroulatie van de auditkantoren in 2016 verplicht hebben gesteld, zal in de aankomende jaren hierover veel onderzoek worden gedaan om te kijken in hoeverre dit beleid de auditkwaliteit heeft bevorderd.

5. Tekortkomingen & Aanbevelingen

In deze thesis werd gebruik gemaakt van een literatuuronderzoek om het effect van de verplichte kantoorroulatie op de auditkwaliteit te onderzoeken. Voor het beantwoorden van de hoofdvraag werden de resultaten van eerdere empirische onderzoeken gebruikt. Echter, het antwoord op de hoofdvraag kan beter worden geformuleerd als in deze thesis zelf een empirisch onderzoek zou worden uitgevoerd.

Ook zijn de maatstaven die gehanteerd worden om de auditkwaliteit, onafhankelijkheid van de auditors en winststuring te definiëren beperkt om te concluderen wat de invloed van de verplichte kantoorroulatie is op de auditkwaliteit. De maatstaven die gehanteerd worden, zijn voornamelijk kwantitatief. In het theoretisch raamwerk werd al eerder geïllustreerd welke voornaamste factoren de auditkwaliteit beïnvloeden. Sommige verbanden zoals het effect van de verplichte kantoorroulatie op de cultuur binnen een auditkantoor of het effect van de verplichte kantoorroulatie op de auditmarkt zijn niet in kaart gebracht. Echter, deze factoren beïnvloeden wel de auditkwaliteit. Om het effect van de verplichte kantoorroulatie op de auditkwaliteit te weten, moeten naast kwantitatieve onderzoeken ook kwalitatieve onderzoeken worden verricht.

6. Referenties

- American Accounting Association. Committee on Basic Auditing Concepts. (1973). *A statement of basic auditing concepts* American Accounting Association.
- Arens, A. A., Elder, R. J., & Mark, B. (2012). *Auditing and assurance services: An integrated approach* Boston: Prentice Hall.
- Bamber, E. M., & Iyer, V. M. (2007). Auditors' identification with their clients and its effect on auditors' objectivity. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 26(2), 1-24.
- Bergstresser, D., & Philippon, T. (2006). CEO incentives and earnings management. *Journal of Financial Economics*, 80(3), 511-529.
- Brouwer, A., Clement, D., van Es, N., Jongeneel, T., Lauret, M., Saasen, P., & Segers, C. (2014). In het publiek belang: Maatregelen ter verbetering van de kwaliteit en onafhankelijkheid van de accountantscontrole.
- Cameran, M., Francis, J. R., Marra, A., & Pettinicchio, A. (2013). Are there adverse consequences of mandatory auditor rotation? evidence from the italian experience. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(1), 1-24.
- Carcello, J. V., & Nagy, A. L. (2004). Audit firm tenure and fraudulent financial reporting. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23(2), 55-69.
- Chi, W., & Huang, H. (2005). Discretionary accruals, audit-firm tenure and audit-partner tenure: Empirical evidence from taiwan. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 1(1), 65-92.

- Clinch, G., Stokes, D., & Zhu, T. (2012). Audit quality and information asymmetry between traders. *Accounting & Finance*, 52(3), 743-765.
- Corbella, S., Florio, C., Gotti, G., & Mastrolia, S. A. (2015). Audit firm rotation, audit fees and audit quality: The experience of Italian public companies. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 25, 46-66.
- Crowe Horwath. (2014). Country by country financial reporting and auditing framework. Retrieved from <http://www.crowehorwath.net/crowe-horwath-global/services/audit/Financial-Reporting-Frameworks/netherlands.aspx>
- Daniels, B. W., & Booker, Q. (2011). The effects of audit firm rotation on perceived auditor independence and audit quality. *Research in Accounting Regulation*, 23(1), 78-82.
- Davis, L. R., Soo, B., & Trompeter, G. (2002). Auditor tenure, auditor independence and earnings management. *Documento De Trabalho. Boston College*.
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183-199.
- DeFond, M. L., & Park, C. W. (2001). The reversal of abnormal accruals and the market valuation of earnings surprises. *The Accounting Review*, 76(3), 375-404.
- Europese Commissie. (2010). *Groenboek; beleid inzake controle van financiële overzichten: Lessen uit de crisis*. Brussel.
- Financial Reporting Council (FRC). (2008). The audit quality framework.

- Firth, M., Rui, O. M., & Wu, X. (2012). How do various forms of auditor rotation affect audit quality? evidence from china. *The International Journal of Accounting*, 47(1), 109-138.
- Flint, D. (1988). *Philosophy and principles of auditing: An introduction* Macmillan Education.
- Francis, J. R. (2011). A framework for understanding and researching audit quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 30(2), 125-152.
- Gates, S. K., Jordan Lowe, D., & Reckers, P. M. (2006). Restoring public confidence in capital markets through auditor rotation. *Managerial Auditing Journal*, 22(1), 5-17.
- Government Accounting Office (GAO). (2003). *Report to the senate committee on banking, housing, and urban affairs and the house committee financial services. in public accounting firms: Required study on the potential effects of mandatory audit firm rotation.*GAO.
- Gray, I., & Manson, S. (2011). *The audit process: Principles, practice and cases* Cengage learning EMEA.
- Hayes, R., Wallage, P., & Gortemaker, H. (2014). *Principles of auditing: An introduction to international standards on auditing* Pearson Higher Ed.
- Hohenfels, D. (2016). Auditor tenure and perceived earnings quality. *International Journal of Auditing*, 20(3), 224-238.
- IFAC. (2009). *Modification to the opinion in the independent auditor's report.*

IFAC. (2014). *A framework for audit quality*.

IRBA. (2016). *Consultation paper*. Modderfontein.

Jackson, A. B., Moldrich, M., & Roebuck, P. (2008). Mandatory audit firm rotation and audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 23(5), 420-437.

Jennings, M. M., Pany, K. J., & Reckers, P. M. (2006). Strong corporate governance and audit firm rotation: Effects on judges' independence perceptions and litigation judgments. *Accounting Horizons*, 20(3), 253-270.

Johnson, V. E., Khurana, I. K., & Reynolds, J. K. (2002). Audit-firm tenure and the quality of financial reports. *Contemporary Accounting Research*, 19(4), 637-660.

Kaplan, S. E., & Mauldin, E. G. (2008). Auditor rotation and the appearance of independence: Evidence from non-professional investors. *Journal of Accounting and Public Policy*, 27(2), 177-192.

Kim, B. (2003). *Sarbanes-Oxley Act*.

Kwon, S. Y., Lim, Y., & Simnett, R. (2014). The effect of mandatory audit firm rotation on audit quality and audit fees: Empirical evidence from the Korean audit market. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33(4), 167-196.

Majoor, G. B., & Kollenburg, v. J. (2011). *Elementaire theorie accountantscontrole: DI. 1: Grondslagen van auditing & assurance*.

Martinez, A. L., & Reis, G. M. R. (2010). Audit firm rotation and earnings management in Brazil.

- NBA. (2017). Begrippenlijst. Retrieved from <https://www.nba.nl/tools/hra-2017/?folder=5212>
- Quick, R. (2012). EC green paper proposals and audit quality. *Accounting in Europe*, 9(1), 17-38.
- Reid, L. C., & Carcello, J. V. (2016). Investor reaction to the prospect of mandatory audit firm rotation. *The Accounting Review*, 92(1), 183-211.
- Ronen, J., & Yaari, V. (2008). *Earnings management* Springer.
- Ruiz-Barbadillo, E., Gómez-Aguilar, N., & Carrera, N. (2009). Does mandatory audit firm rotation enhance auditor independence? evidence from Spain. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 28(1), 113-135.
- SEC. (2016). Ernst & young, former partners charged with violating auditor independence rules. Retrieved from <https://www.sec.gov/news/pressrelease/2016-187.html>
- Shafie, R., Hussin, W. N. W., Yusof, M. M., & Hussain, M. H. M. (2009). Audit firm tenure and auditor reporting quality: Evidence in Malaysia. *International Business Research*, 2(2), 99.
- Shockley, R. A. (1982). *Perceptions of audit independence: A conceptual model*.

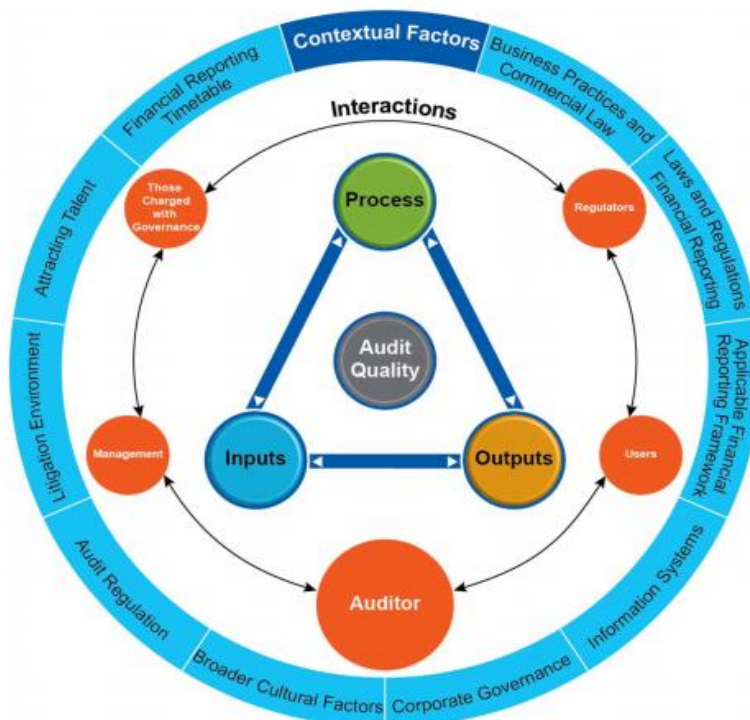
7. Bijlage

Tabel 1: Landen die de verplichte kantoorrotatie geïmplementeerd hebben.

NAME OF COUNTRY	MAFR ENFORCEMENT DATE	TERMS OF ROTATION
Brazil	1999	Five (5) years' mandatory firm rotation. However, since 2011 an amendment to the requirement provided that if the audited company has a Statutory Audit Committee, then the rotation of the audit firm may be extended to 10 years.
China	2010	Five (5) years' mandatory firm rotation and every three years the audit must undergo a tendering process.
European Union Countries	2016 (June)	Ten (10) years' mandatory rotation, which can be extended to 20 years if the audit undergoes a public tendering process. Furthermore, it can be extended to 24 years after the initial 10 years, if joint auditors are appointed.
India	2013	Ten (10) years' mandatory firm rotation, made up of two five-year terms.
Netherlands	2012 - Effective in 2016	Eight (8) years' Mandatory Audit Firm Rotation and restricts non-audit services. After rotation, there is a two-year cooling-off period before the firm can be hired again. Furthermore, this rule will be implemented retrospectively. The effective date for mandatory firm rotation in the Netherlands is 1 January 2016. Companies that will have had the same auditor for eight consecutive years on that date will need to change firms before that date.
Korea	2006	Seven (7) years' mandatory firm rotation.
Turkey	2014	Seven (7) years' Mandatory Audit Firm Rotation.
Italy	1974	Nine (9) years' mandatory firm rotation and three years' auditor (Incumbent) rotation. However, the individual terms may be renewed every three years and be extended up to a maximum firm tenure of nine years.
Mauritius	2016	The national regulator announced that it will introduce a Mandatory Audit Firm Rotation policy for seven years for all listed companies.

Bron: IRBA, 2016, p. 11.

Figuur 2: Auditkwaliteit, IFAC

Bron: IFAC, 2014, p. 5.